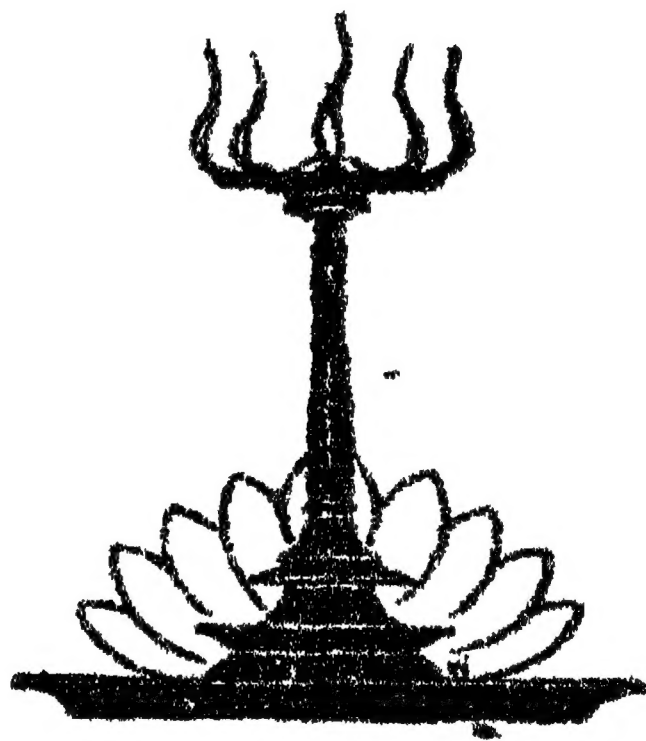

ભ જ નિ કા

અરદેશર ફરામજી ખખરદાર

મે રૂપિયા

વ્યોમવિશાળાં પ્રહ્લાશિખર પર સ્થાનયોં સુહૃદ રે :

હો સુરિવર ! તુજ જગ છે નાતું, ક્યાં જઈ અદલ સમાઉં

સુરિવર મારા !

પાપરદારનાં અન્ય સર્જનો

કલ્યાણિકા

મહા લક્ષ્મી ચારણ અને તાર-
ચિંતનના ગાંભીર્યથી તરખોળ સુગેય
લોકપ્રિય કાળોમાં રચાયેલાં ભાવ-
વાહી કાવ્યો અને અજોનો નવો
સંગ્રહ, દિવ્યજ્ઞ સાથે : રૂ. ૭૦

દર્શનિકા

લેખનનાં બૃહદ્ સદસ્યો સમગ્રવર્ણ
આધ્યાત્મિક તરપચિંતનથી ભરપૂર,
સરખાં થેલી અને એક જ હૃદયે
ભર્યાં અને અર્થનો સમન્વય
સાથે ૧૦૦૦ પંક્તિનું સળંગ
સુમતકમય લોકપ્રિય દાષ કાવ્ય.
સુધારેલાં નવી આવૃત્તિ. રૂ. ૩૦

રાસચંદ્રિકા

ભાગ ૧-૨ સાથે

માધુર્ય ને પ્રસાદથી ભરપૂર, સરખા
ભાવામાં તથા અનેકાનેક પરિચિત
કાળોમાં રચાયેલા, ગરવી સુખરાસાયુને
કહે, રમી રહેલા ૧૨૫ ગરબા ને
રાસનો ૩૦૦ પૂર્વો સંગ્રહ.

રૂ. ૩૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૨૮-૮-૨ કિંમત ૨૦-૦.

ગ્રંથનામ અજ્ઞાતિ

વર્ગિક ૩-૩

કર્તાનાં પ્રગટ અને અપ્રગટ પુસ્તકો

ગુજરાતીમાં

૧ કાવ્યરસિકા	કિંમત રૂ. ૧-૮-૦ (પૃ. ૧૮૮)
૨ વિલાસિકા	,, ૧-૮-૦ (,, ૨૦૦)
૩ પ્રકાશિકા	,, ૧-૪-૦ (,, ૧૮૨)
૪ મલખારીનાં કાવ્યરત્નો	,, ૩-૦-૦ (,, ૪૫૦)
૫ ભારતનો ટંકાર (ત્રીજી આવૃત્તિ)			,, ૧-૦-૦ (,, ૬૦)
૬ સંદેશિકા	,, ૧-૦-૦ (,, ૧૮૮)
૭ કલિકા	,, ૨-૦-૦ (,, ૨૬૦)
૮ ભજનિકા (બીજી આવૃત્તિ) પાકું પૂરું			,, ૨-૦-૦ (,, ૧૬૪)
૯ રાસચંદ્રિકા, ભાગ ૧ લો, (જિંચા કાગળ)			,, ૦-૧૪-૦ (,, ૧૨૦)
,, ,, ગીટ પૂરું			,, ૧-૪-૦ (,, ,,)
૧૦ દર્શનિકા (બીજી આવૃત્તિ)			,, ૩-૦-૦ (,, ૪૪૦)
૧૧ પ્રભાતનો તપસ્વી અને કુક્કટદીક્ષા (બીજી આવૃત્તિ)			,, ૦-૮-૦ (,, ૭૦)
૧૨ કલ્યાણિકા	,, ૨-૦-૦ (,, ૧૭૬)
૧૩ રાષ્ટ્રિકા	,, ૨-૮-૦ (,, ૨૪૮)
૧૪ રાસચંદ્રિકા, ભાગ ૧-૨ સાથે			,, ૩-૦-૦ (,, ૩૦૪)

અંગ્રેજીમાં

૧૫ The Silken Tassel	,,	૨-૮-૦ (,, ૧૩૬)
---------------------------	----	----------------

હવે પછી છપાશે

૧૬ કેટલાંક પ્રતિકાવ્યો	૨૧ મનુરાજ નાટક (અખંડ પદ્યમાં)
૧૭ પ્રભાતગમન (વર્ણનકાવ્ય)	૨૨ અમરદેવી નાટક
૧૮ લખેગીતા	૨૩ યુગરાજ મહાકાવ્ય
૧૯ ગુજરાતી કવિતા અને અપદ્યાગદ્ય	૨૪ ગદ્યસંગ્રહ, ભાગ ૧ લો
૨૦ ગુજરાતી કવિતાની રચનાકળા (મુંબઈ યુનિવર્સિટી તરફથી)	૨૫ ગદ્યસંગ્રહ, ભાગ ૨ જો
	૨૬ Leaf and Flower
	૨૭ The Rest-House of the Spirit

ભજનિકા

અરદેશર ફરામજી ખખરદાર

બે રૂપિયા

સંવત ૧૯૯૭

૪. સ. ૧૯૪૧

: પ્રકાશક :

અરદેશર ફરામજી ખખરદાર
૭૮૮, પારસી કોલોની, દાદર,
મુંબઈ-૧૪

ઇ. સ. ૧૯૪૧
સંવત ૧૯૯૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૨૨૬૯૨

સર્વ હક કર્તાને સ્વાધીન
રેજીસ્ટર્ડ

બીજી આવૃત્તિ
૧૧૦૦

: મુદ્રક :
અમૃતલાલ પ્રભાશંકર સાતા,
સ્ટેટ્સ પીપલ પ્રેસ,
૧૩૮, મેડોઝ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ

સતગુરુને ચરણે

. ઘોળ .

એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો,
જેના શ્વાસે વહેતી પ્રભુની સતત સુગંધ ;
જેનાં લોચનમાં સરતાં તેજો અહ્માંડનાં,
જેણે માયાને બાંધ્યા કાયાના બંધ :
એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો ! ૧

જેણે અંગે ચોળી ભરમ કરી સંસારની,
જેણે કંઠે ધાલ્યો મૃત્યુતણો મણિહાર ;
જેની પાવડીએ રજ લાગી સાતે સ્વર્ગની,
જેને પગલે પડતા મોક્ષતણા ચિતાર :
એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો ! ૨

જેણે જીત્યા છે કિલ્લા કાયાના કાટિધા,
 જેણે જીત્યા વાયુબાંધ્યા મનના મહેલ ;
 જીતીને જીતાડી જાણે જે પરામાત્મને,
 હીરો ઝળકાવે પથ્થરને પાડી પહેલ :
 એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો ! ૩

જેની ઉરગંગામાં અમૃત નિર્મળ નેહનાં,
 જેને મુખસાગર ગરજે પળપળ પ્રભુગાન ;
 જેનો આત્મા આતસ જેવો પાક ધગે સદા,
 જેનું જીવન રંક પરંતુ વિચાર મહાન :
 એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો ! ૪

ધારે ત્યારે દેવ ઉતારી દે જે સ્વર્ગથી,
 ધારે ત્યારે માનવ મર્ત્ય ચઢાવે સ્વર્ગ :
 એવા સતગુરુનો અદ્ભુત પારસમણિરપર્શ હો,
 ફૂટો અમ મટ્ટીમાં પ્રભુજ્યોતિનાં ભર્ગ !
 એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો ! ૫

અરદેશર કરામણ ખખરદાર

ઉત્તરાભાષ

“ હરિભજન વિના,

દુઃખદરિયા સંસારનો પાર ન આવે ;

જડબુદ્ધિ જીવ,

સંત વિના શુદ્ધ મારગ કોણ બતાવે ? ”

— મંજુકેશાનંદ સ્વામી

અખૂટ ધૈર્ય ધારણ કરતી ધરણીના હૃદયમાં રાત્રિ પથરાઈ પડેલી હોય, છતાં પ્રભુની અમૃતજ્યોતિના સ્મરણરૂપ અગણિત તારાઓની આંખો-માંથી તેજ ટપક્યા જ કરે, ધરણી એ તેજનાં બિંદુઓમાં પણ શ્રદ્ધા રાખીને વાટ જોયા જ કરે, ને તારાઓ પણ ટપકી ટપકીને જાણે પીગળી જતા હોય એમ ધરણીના ધૈર્યને લાગવા માંડે, ત્યારે દિશાના પડદા ફેડીને ભર આકાશમાં કંકુના મુકા ભરીભરીને ચોમેર ઉછાળતો તેજોપુંજ સમે સૂર્ય ધરણીને આરણે પધારે અને પળવારમાં બધું જળાહન જળાહન કરી દે, અને ધરણીનું હૃદય આનંદમય બને : એવો આનંદ પ્રભુના નામની ખરી લગતી જેને લાગી હોય તેને એક સુભગ પળે જરૂર મળે છે. એ આનંદની અગાધતા એના ભોગવનારના અનુભવની જ વાત છે. એ કોઈને વાણીથી દર્શાવી શકાય તેવી વસ્તુ નથી. છતાં સંતજનો જેમણે એ અજ્ઞાનંદનો અપૂર્વ આસ્વાદ લીધો છે તેનો “જડબુદ્ધિ જીવ” ને પણ અનુભવ કરાવવા ભજનગીતોમાં પોતાના હૃદયની લગતી રેડે છે, અને “દુઃખદરિયા સંસારનો પાર” પામવા તેને ઉદ્બોધન આપીને પ્રભુનો “શુદ્ધ મારગ બતાવે” છે.

ભજન એટલે તો આત્માર્પણનું ગીત. પ્રભુ છે કે નહીં તે સાબિત કરવા બુદ્ધિના પ્રયત્નો સફળ થવાનો સંભવ નથી. એ તો આત્માની અને હૃદયના અનુભવની વાત છે. અને એ અનુભવ જેને થયો છે તેનો આનંદ પણ ઓર છે. ભજનથી હૃદયને જે સહજ તૃપ્તિ મળે છે અને આત્માના ઊંડા તારોનાં આંદોલનો મનને જે પ્રફુલ્લતા અર્પે છે, તે ‘જડબુદ્ધિ’ ના હજારો વાદોથી મળી શકતી નથી. ભજનમાં દૈહિક કે ઐહિક સુખની માગણી નથી, ખરો ભજનિક તો પ્રભુને જ સર્વસ્વ અર્પણ કરી દે છે. પ્રભુ એટલે ગોચરગોચર બધું જ વિશ્વ : એ બધું જ ભજનિકને મન પોતાનું થાય તો પછી માગવાનું બાકી શું રહે ? એ તો પ્રભુને જ જીતી લેવા મથે છે.

આ “ભજનિકા” ની પ્રથમ આવૃત્તિને બાર વર્ષ થઈ ગયાં છે, એ પ્રગટ થયા પછી બે જ વર્ષમાં ખપી ગઈ હતી. અને વર્ષોથી એની બીજી આવૃત્તિની માગણી થયા જ કરતી હતી. એ અરસામાં એમાંનાં અનેક ભજનો અનેક સંગ્રહોમાં લેવાયાં છે, અને એક સંગ્રહકારે તો “ભજનિકા” માંનાં અર્ધી સંખ્યા જેટલાં ભજનોની લૂંટ ચલાવી છે! “ભજનિકા” ની લોકપ્રિયતાનું દર્શન એમાં સાબિત થયું છે. વિદ્વાન વર્ગમાં તેમ જ જન-સમાજમાં એક સરખી રીતે “ભજનિકા”નાં ભજનો પ્રચાર પામ્યાં છે. મુંબઈ યુનિવર્સિટીમાં પણ બી. એ. ના શિક્ષણમાં એ આ વર્ષે પાઠ્યપુસ્તક થયું છે.

આ નવી આવૃત્તિમાં કશા મહત્વના ફેરફાર કીધા નથી. માત્ર વિદ્યાપીઠના “જોડણીકાશ” પ્રમાણે એમાં જોડણી વ્યવસ્થિત કીધી છે. એની છપાઇ, રંગ-રૂપ વગેરે બધું મારાં નવાં પ્રકાશનો માફક બની શકતું સંતોષકારક કીધું છે.

સર્જનપણ અને સર્જનપ્રસંગ પ્રમાણે જ સર્જકનું સર્જન થાય છે. પ્રભુના વિશ્વસર્જનમાં પણ લાખો ગોળાઓ એકસરખા મોટા કે તેજસ્વી હોતા નથી. પણ પ્રભુની મહાયોજનામાં એ સૌનું સ્થાન છે : કોઈ પણ અવગણનાને પાત્ર નથી. આ “ભજનિકા”માં પણ જિંયાનીચા સ્વર જેવા ભાવિક હૃદયના અનેકાનેક ભજનભાવનાં દર્શન છે. જે ‘જડબુદ્ધિ જીવ’ને આધ્યાત્મિક અનુભવ જ નથી તેને સરળ શબ્દોની પાછળ વહેતો આધ્યાત્મિક ગૂઢ ભાવ જડતો નથી કે સમજતો નથી. ‘જડબુદ્ધિ’ થી નહીં પણ શ્રદ્ધાથી અને હૃદયની ઉત્સુકતાથી જ આવાં ભજનોનો રસ આરોગી શકાય છે. એવો રસ, એવો આનંદ આ ભજનોએ ગુજરાતમાં જ નહીં પણ આફ્રીકા વગેરે દૂરના ખંડમાં જઈ વસેલા આપણા ગુજરાતી બંધુઓને પણ આપ્યો છે તે એ સૌના સેંકડો પત્રોથી હું જાણી શક્યો છું. એક કવિને પોતાની કૃતિ માટે એથી વધારે તૃપ્તિ બીજી શી હોઈ શકે? પ્રભુમાર્ગે રહી સૌ પ્રભુજન બને ને રહે, એ જ મારી પ્રાર્થના છે.

૭૮૮, પારસી કોલોની, દાદર,
મુંબઈ, તા. ૫મી જુન ૧૯૪૧
જેઠ સુદ ૧૧, સંવત ૧૯૯૭

અરદેશર ફરામજી ખખરદાર

આલાપ

[પહેલી આવૃત્તિનો]

“ સમરને શ્રીહરિ, મેલ મમતા પરી,
જોને વિચારીને મૂળ તારું :
તું અલ્યા કાણુ ને કાને વળગી રહ્યો,
વગર સમજે કરે મારું મારું. ”

— શ્રી નરસિંહ મહેતા

ભરતખંડના તમામ તત્ત્વજ્ઞાનનો સાર આ ઉપર ઉતારેલી ગુજરે આદિકવિ નરસિંહ મહેતાની ચાર પંક્તિઓમાં આવી ગયો છે. અનાદિ-કાળથી માનવજાતિ પોતાના મૂળની જોજ ચલાવી રહી છે, અને અનંતકાળ સુધી એ જોજ ચાલુ જ રહેશે. કવિઓ અને તત્ત્વજ્ઞાનીઓ પૂર્વના હો કે પશ્ચિમના હો, પણ તેઓને આ આત્મમંથનનો પ્રશ્ન સદાય અપૂર્વતામાં અને સનાતનતામાં ગૂંચવતો જ રહ્યો છે.

પ્રકૃતિ અને પુરુષની લીલાથી ઉદ્ભવેલું આ જ્ઞાંડ ચાહે તેટલું વિશાળ અને અનંત હો, પણ મનુષ્ય તેને પોતાની આંખની કાંકીમાં ને કલ્પનાના અણ્ણમાં સમાવી દેવાની હામ બીડે છે. એ લીલાનું સૌન્દર્ય સદાય તેને આકર્ષી રહ્યું છે. તત્ત્વજ્ઞાનીઓ અને વિજ્ઞાનીઓ પોતપોતાને માજે એ સૌન્દર્યનું પૃથક્કરણ કરતા રહ્યા છે, ત્યારે કવિઓ એ સૌન્દર્યનાં ગાન કરતા કરતા તેનું રહસ્ય પોતાની કલ્પનાની અણીથી ઉકેલતા તેમાં પોતાના હૃદય-ભાવને અનેકવિધ રેડે છે. જે સત્ય અંતરમાંથી બહાર પથરાયેલું છે, તે પાછું એવી રીતે અંતરમાં જ સમાય છે.

ભરતખંડની તમામ ભાષાઓની કવિતામાં દેવપૂજા, દેવકથા અને દેવરહસ્ય એ મુખ્ય વિષયો છે. આ દેશ પોતાના સંસાર કે સમાજની તમામ પ્રવૃત્તિઓને ધાર્મિક દૃષ્ટિથી જ જોતો અને કસતો આવ્યો છે, એટલે કવિતાના વિષયમાં પણ એ ધાર્મિકતા પ્રાધાન્ય ભોગવે, એમાં કાંઈ આશ્ચર્ય નથી. અને કવિ તો પયગમ્બર છે, પ્રભુનો સંદેશવાહક છે; એટલે તેના તો શબ્દદેશબદ્ધમાં એ ધાર્મિકતા ઝળકે છે. માનવજાતિના જિંડા અંતરોદ્ગાર કવિમુખે જ રંગાર્ધ ઘડાઈને પ્રકાશ પામે છે, તો એ અંતરોદ્ગારનો જિંડો રણુકો કવિહૃદયમાં સહજ આંદોલન ઉત્પન્ન કરે છે. આ કાવ્યપુસ્તકનું આટલું જ પ્રસિદ્ધિકારણ બસ છે.

આ સંગ્રહમાંનાં કાવ્યો-ભજનો બહુ ભાગે તીવ્ર વેદનાકાળમાં લખાયાં હતાં, અને પ્રસંગવશાત્ એવા જ કર્મસંજોગે આ નાનો ‘આલાપ’ પણ પથારીમાં જ લખાય છે. એ કાવ્યોમાં મારા હૃદયમાં ઉદ્ભવેલા જિંડામાં જિંડા ભક્તિભાવનું મંથન થયેલું છે, તેમ જ મારા જીવનમાં થયેલા કેટલાક આધ્યાત્મિક અનુભવો એમાં સમાયેલા છે. એ કાવ્યોના સર્જન-કાળનો આનંદ અનિર્વાચનીય છે. નરસિંહ મહેતાને શ્રી કૃષ્ણનાં દર્શન થયાં હતાં, એ વાત અશ્રદ્ધાવાન જગત નહીં યે માને, પણ એક ઘડી એવાં પ્રભુદર્શન પામીને હું ધન્ય બન્યો હતો. એ ઘડીનું આશ્ચર્ય વર્ણન “પદ્મરામણી” કાવ્યમાં છે. એ આનંદનું કિંચિત્ અમીયિંદુ વાચકના હૃદયમાં તેના પોતાના ધન્ય સંસ્કાર પણ જગાડી શકશે, તો આ કાવ્યો પણ સફળતા પામશે.

માઉંટરોડ, મદ્રાસ,

અરદેશર ફરામણ ખખરદાર

તા. ૧૫ મી નવેમ્બર ૧૯૨૮

અનુક્રમણિકા

				પૃષ્ઠ
અર્પણ — સતગુરુને ચરણે	૫
ઉત્તરાલાપ	૭
આલાપ	૯
 લક્ષ્મિ :				
૧ રસસ્થાપના	૩
૨ રસગાથા	૫
૩ ભજ મન !	૭
૪ લગની	૯
૫ શોધ	૧૦
૬ દોટ	૧૧
૭ બાળપ્રાર્થના	૧૪
૮ હારી જાઉં રે	૧૫
૯ ઓથ	૧૭
૧૦ પાંખડી	૧૮
૧૧ શિખર	૨૦
૧૨ છૂંટારા	૨૨
૧૩ મરજીવે	૨૪
૧૪ આધાર	૨૫
૧૫ આરો	૨૭
૧૬ ઈશ્વરેચ્છા	૨૮
૧૭ કરુણા	૩૦
૧૮ માપ	૩૧

૧૯	એકતા	૩૨
૨૦	અંધન	૩૪
૨૧	વિનાંતિ	૩૬
૨૨	દીપ	૩૮
૨૩	ચિનગારી	૪૦
૨૪	જ્યેષ્ઠ	૪૨
૨૫	ખોલો દાર !	૪૪

જ્ઞાન :

૨૬	દર્શન	૪૭
૨૭	પ્રભુના ધમકારા	૪૯
૨૮	અજ્ઞાન	૫૧
૨૯	વિયોગકથા	૫૩
૩૦	કેડો	૫૪
૩૧	શરણું	૫૭
૩૨	અલખ ધન	૫૮
૩૩	દિલ્લની વાતો	૫૯
૩૪	અતિ મોઢું	૬૨
૩૫	જીવાની	૬૪
૩૬	સેવા	૬૬
૩૭	ભેદનો ભેદ	૬૭
૩૮	અંધી દુનિયા	૬૮
૩૯	સતની રંગત	૭૦
૪૦	પરાવર્તન	૭૨
૪૧	તીરથ	૭૩
૪૨	પ્રકાશ	૭૫

				પૃષ્ઠ
૪૩	મનપંખી	૭૭
૪૪	વિશ્વવૃક્ષ	૭૮
૪૫	અંતરની જ્યોત	૮૧
૪૬	સાહેબની સુરખુદી	૮૩
૪૭	સંતાકુકડી	૮૫
૪૮	સુરસંદેશ	૮૮
૪૯	હાંટ	૯૧
૫૦	ખાલો	૯૩

વૈરાગ્ય :

૫૧	અલખની ધૂન	૯૭
૫૨	નાવડી	૯૮
૫૩	મહેમાન	૯૯
૫૪	ખોલો રામરામ શ્રી	૧૦૨
૫૫	જીર્ણ હવેલી	૧૦૪
૫૬	અશક્તિ	૧૦૬
૫૭	સંયમ	૧૦૮
૫૮	મંદિર	૧૧૦
૫૯	અંજન	૧૧૨
૬૦	અશ્રુવિજય	૧૧૩
૬૧	વિન્નેગી	૧૧૫
૬૨	શરણાર્થ	૧૧૬
૬૩	અંતરદષ્ટિ	૧૧૮
૬૪	જહાંગીરી	૧૨૦
૬૫	ત્યાગ	૧૨૨
૬૬	ચિંતા	૧૨૫

				પૃષ્ઠ
૬૭	અહિાનંદ	૧૨૭
૬૮	ભરતી	૧૨૮
૬૯	આનંદ	૧૨૯
૭૦	પધરામણી	૧૩૧
૭૧	સાહેબાની નાવડી	૧૩૩
૭૨	આવ રે હોડીવાળા !	૧૩૬
૭૩	અધીરાઈ	૧૩૮
૭૪	નવલા દેશ	૧૪૦

ભજનિકા

ભજનિકા

૧

ભક્તિ

રસસ્થાપના

• રાગ કાશી-તાલ લાવણી * •

પાય પડું અમી આપો રે,
જગતનાથા !
પાય પડું અમી આપો!—

તારક ચંદ્ર ઝગે આકાશે,
કોટિ પ્રભાકર જ્યોતિ પ્રકાશે :
વિશ્વે વિમળ પ્રભા વ્યાપો, વ્યાપો, વ્યાપો રે !
જગતનાથા !

પાય પડું અમી આપો!—પાય૦

૧

* “ દાસ પરે દયા લાવો રે,”—એ રાહ.

ખાળક અજ પડ્યાં અંધારે,
 જ્યોતિયકી જગ વલખાં મારે :
 આંજો અમી, એ તમ કાપો, કાપો, કાપો રે !
 જગતનાથા !

પાય પડું અમી આપો ! — પાય૦

૨

ઘનધુમ્મટના પડદા ઘેરા,
 ઘોધ ફૂટે ક્યમ ચંદની કેરા !
 હૃદયે હૃદયે રસ થાપો, થાપો, થાપો રે !
 જગતનાથા !

પાય પડું અમી આપો ! — પાય૦

૩

રસગાથા

• ગિરધારી રે વાત કહું તે વિચારે •

આવો સંત સંત હો !

નયને ભરું હું મારા નાથને,
એના સતિયા સૌ સંતના સાથને :

હાવો તંત તંત હો !

તંતે ખંધાવું બેઠ હાથને,
બેઠું ભજવા સદા જગનાથને.—આવો૦

થાય ચમક ચમક વીજ મેઘાડંબરે રે :
ગગડે ઘન, ચઢાવ્યું ચાપ શું વિશ્વંભરે રે :
ઝરે મોતી મોતી રસિક વ્યોમઅંબરે રે :

મારે પંથ પંથ હો,

અમીરસ રસાવે દિનરાતને ;
સીંચે તારા ને પુષ્પની બિછાતને :

આવો સંત સંત હો,

નયને ભરું હું મારા નાથને,
એના સતિયા સૌ સંતના સાથને.

એની સૂર્ય ચંદ્ર આંખે તેજ ફૂટતાં રે,
 એને હૃદય તેજપુષ્પ આલ લૂંટતાં રે,
 એને પલક પલક અમૃતઝરણુ છૂટતાં રે :
 મનુજ ચંત ચંત હો,
 ભરી છે અમર એ રસગાથને ;
 એવા દિલભર વસાવું જગનાથને :
 આવો સંત સંત હો,
 નયને ભરું હું મારા નાથને,
 એના સતિયા સૌ સંતના સાથને.

ભજ, મન !

• રાગ કાશી—ત્રિતાલ •

ભજ, મન ! દુખભંજન ભગવાન !
એક, અખંડ, અમર, અવિનાશી,
પ્રભુ એ પ્રેમનિધાન :
ભજ, મન ! દુખભંજન ભગવાન !—

આણુગણુ ગુણુ સાગર રહે ગાર્ધ,
વનવન પવન કવન રહે વાર્ધ;
પળપળ, ક્ષણુક્ષણુ, એમ નિરંતર
કર એનાં ગુણુગાન !
ભજ, મન ! દુખભંજન ભગવાન !

૧

તૃણુા કેરા તરલ તરંગે
નાચી રહ્યું તું વિધવિધ રંગે ;
પલકે તુજ પરપોટો ફૂટે,
નવ રહે નામનિશાન :
ભજ, મન ! દુખભંજન ભગવાન !

૨

આપ સુગંધ વિના ગુલ કેવું ?
 છે પ્રભુનામ વિના મન તેવું :
 ગુલ સમ પ્રભુ પ્રભુ પમર સમર તું,
 રજરજ ખન ગુલતાન,
 ભજ, મન ! દુખભંજન ભગવાન !

૩

. મીન રહે પાણીમાં ખ્યાસી,
 એવી ફેગટ છોડ ઉદાસી :
 રસનાને અમીરસ દઈ એને।
 પામ અદલ રસદાન !
 ભજ, મન ! દુખભંજન ભગવાન !

૪

લગની

• રાગ કાશી-ત્રિતાલ * •

લગની ન કેમ લાગી રે,

હો પ્રભુ ! તારી લગની ન કેમ લાગી રે ?—

લગની ન કેમ લાગી, રાગી હો કે હો વેરાગી ;
ભવે કેની ભીડ ભાગી રે ?

હો પ્રભુ ! તારીં

૧

સારો છે સંસાર સૂતો, સપનાંમાં રહે વગૂતો ;
પ્રભુ શોધે પ્રભુ ત્યાગી રે !

હો પ્રભુ ! તારીં

૨

દીકું તણે મીંચી આંખો, ઊઝ્યાં તેણે ઢાળી પાંખો ;
સુણ્યું તેને વાણી વાગી રે :

હો પ્રભુ ! તારીં

૩

સૂતાનો સંસાર સારો : આભને તે ક્યાં છે આરો ?
ઊઝ્યા જેણે જોયું જાગી રે !

હો પ્રભુ ! તારીં

૪

પ્રભુ જે આવાસે રહ્યો, પ્રભુ જેના શ્વાસે વહ્યો,
તે અદલ બડભાગી રે !

હો પ્રભુ ! તારીં

૫

* “મુખડાની માયા લાગી રે,” એ મીરાંબાઈના પદની રાહ.

શોધ

• રાગ ખમાય-તાલ દીપચંદી •

ચરણ તણ, પ્રભુ ! ક્યાં જવું મારે ?—

વનવન ઢૂંઢ્યાં, જગતજન ઢૂંઢ્યાં ;
કોઈ ન બોલે છુપાયો તું ક્યાં રે :

ચરણ તણ૦

૧

પળપળ દોડ્યો જ્યાં જોઈ તુજ છાયા,
જાઉં ધરવા ત્યાં ઊડે, કર હારે :

ચરણ તણ૦

૨

ફૂલ કરમાય, પવન જાય સરકી ;
જે જે ધરું તે વિલાતું ફૂંકારે :

ચરણ તણ૦

૩

રજની ઊડે ને દિવસ જાય ડૂબી :
એ ડૂબતાં સહુ મુજને શું તારે ?

ચરણ તણ૦

૪

રખડી ભમી, પ્રભુ ! શરણે હું આવ્યો ;
અધમ ઉધારણ તું જ ઉદ્ધારે !—
ચરણ તણ, પ્રભુ ! ક્યાં જવું મારે ?

૫

દોટ

• રાગ ભૈરવી — દાદરે. •

હું તો ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં રે,*
હરિ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં :
દોડી દોડી થાકી હું ઠોકર ખાઉં રે,
હરિ! હું તો ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. —

તગતગતાં તેજ તારાં છોડ્યાં જગછાપરે,
તાપે તાપે હું અકળાઉં :
પડતું મૂક્યું મેં આ ઊંડા અંધારમાં,
ત્યાં ચે હું આ ગૂંગળાઉં રે!
હરિ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૧

પૃથ્વી ઉપર હું આવી પડ્યો આ,
જાણે જઈ છાનો છુપાઉં :
અણુમીંચી આંખો તારી શોધી લે મુજને,
સહેજે હું તો સપડાઉં રે!
હરિ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૨

* ફ્રાન્સિસ 'ટોમ્સનના "The Hound of Heaven" નામના કાવ્ય પરથી સૂચિત, આ તેમ જ પાછળનું "કેડો" નામનું કાવ્ય. પરમાત્માનો પ્રેમ આત્માને કદી છોડતો નથી, એ મૂળ ભાવની જ છાયા આ બન્ને કૃતિઓમાં લીધેલી છે. બાકીની કલ્પના ને રચના નવીન છે.

રાતે હું દોડ્યો ને દિને હું દોડ્યો,
 દોડી દોડી ગભરાઉં ;
 આંખે મોટાં મોટાં આંસુઓ ટાંગી
 પૂઠે હું જઈ સંતાઉં રે !
 હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૩

કરી રમકડાંની સૃષ્ટિ હું મારી,
 તેનાં સ્વપ્નાંમાં સમાઉં ;
 આવી તું દ્વાર ખોલે, કૂંકે ત્યાં વાયરો—
 પડતી એ સૃષ્ટિમાં દબાઉં રે !
 હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૪

ઓ રે બચાવો મને, કુદરતનાં બાલુડાં !
 આને તે કેમ હું ચુકાઉં ?—
 કોઈ બચાવે છુપાવે મને નહીં,
 આખર લાચાર હું થાઉં રે !
 હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૫

હસતો હરિ તું મારો ઊભો શું સામે ?
 કાંટોતૂટો હું લજવાઉં ;
 જીવન આ મારું જરી દેની તું ઓઢવા,
 ટાઢે હું આ થથરાઉં રે :
 હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૬

“ જીવન શું ઢાંકે, મારી દયા લે ઓઢવા !

પૂઠે પૂઠે હું તેથી ધાઉં ! ” —

ઓ રે હરિ ! એ મેં જાણ્યું ન પડેલે,

અંતે હવે પસ્તાઉં રે :

હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો ક્યાં જાઉં ? ૭

તગતગતાં તેજ તારાં છોડ્યાં મેં ત્યારથી

ટાઢે ને થાકે વિલાઉં :

લે લે, હરિ ! આ તારી દયાની હૂંફમાં !

દોડી દોડી હું ક્યાં જાઉં રે ?

હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો ક્યાં જાઉં ? ૮

બાળપ્રાર્થના

• રાગ કાલિંગટો—તાલ હીંચ* •

હો પ્રભુ ! ઝાંખજો, મુજને સદાય પાસ રાખજો :
હજો મારા ઉતારા, ન ન્યારા થજો !—પ્રભુ !

હશે આ સૂર્ય ચંદ્ર તારકો તારા સદાના,
હશે ઉર ઘોરતા તુજ પ્રહ્લકિનારા સદાના ;
હશે ખીલતા અમર વસંતના ક્યારા સદાના,
હશે ત્યાં સ્વર્ગના આનંદઓવારા સદાના—
અરે આ બાળ વિણ સૌ લાગશે ખારા સદાના !

દગ નાખજો, દયા દાખજો, જરી ભાખજો !—
હો પ્રભુ ! ઝાંખજો, મુજને સદાય પાસ રાખજો !

* “જો પીયા આયે ના, મોસે સહા દુખ જાયે ના,” એ “ભૂલ ભૂલધયાં” નાટકમાંના ગાયનની રાહ.

હારી જાઉં રે

• રાગ દેશ-તાલ ચતુશ્રજતિ એકતાલ-કહારવો* •

હારી જાઉં રે હરિ! ગુણ તુજ ગાતાં પાર ના રે,
પામું પાર ના રે:
હારી જાઉં રે.—

વિશ્વતણું સહુ વૃક્ષ વસાવું,
પાને પાને કવિત લખાવું;
ગાઉં, ધૂન લગાવું, આવે સાર ના રે:
પામું પાર ના રે. ૧

શૂન્ય વિષેથી વિશ્વ ઉઠાડયું,
તિમિર વિષેથી તેજ ઉગાડયું,
વાટે પાડયું શબ્દ કૂંડી ઓંકારના રે:
પામું પાર ના રે. ૨

ક્યાં ગિયા તુજ સ્વર્ગમિનારા,
ક્યાં નીચા મુજ દેહકિનારા?
ક્યાં તુજ તારા, ને મુજ દીપ દિદારના રે?
પામું પાર ના રે. ૩

* “વારી જાઉં રે સાંવરિયાં તોયે વારના રે,”—એ રાહ.

કેમ ગાણું સાગરની રેતી ?
 કેમ ગાણું નલધાર હલેતી ?
 નેતિ નેતિ જ બોલ જડે ઉચ્ચારના રે !
 પામું પાર ના રે. ૪

ખંડ ખંડ ખૂલે મુજ સામે,
 લાખ જીલો પણ લાખ કલામે
 રટવા પામે રંગ ન તુજ દરબારના રે !
 પામું પાર ના રે. ૫

તુંહિ તુંહિ કરતો રહે તંબૂરો,
 ગુણ ગણતો હારું હરિશૂરો :
 તૂઝ્યા સૂરો તોય અદલ આધારના રે !
 પામું પાર ના રે. ૬

ઓથ

• રાગ કાલિંગડો-ત્રિતાલ •

રાખ શરણુ તારે, પ્રભુ ! રાખ શરણુ તારે !—

જગત જાણ્યું, જોગવ્યું, ભૂંડું ભણું સૌ ભોગવ્યું ;
આખરે તો એક તું જ છે મારે :

રાખ શરણુ તારે, પ્રભુ ! ૦ ૧

જગતને કીધું સગું, જનમભર મને દગું ;
તું વિના હું પામું સ્નેહ ક્યાં રે ?

રાખ શરણુ તારે, પ્રભુ ! ૦ ૨

ઓથ લઉં શું વ્યોમની, તારકો ને સોમની ?
સૂર્યની પ્રભા ન લાખ હજારે :

રાખ શરણુ તારે, પ્રભુ ! ૦ ૩

ચરણુ તુજ ધર્યાં હવે, જીવન ભર રસે નવે :
કવન કેડવરણુ અદલ હારે :

રાખ શરણુ તારે, પ્રભુ ! ૦ ૪

પાંખડી

• રાગ ધનાશ્રી-લાવણી •

મારો કર ધરની !

ડગમગ પગ મુજ ડાલે, હરિવર ! બળ અંતર ભરની !

મારો કર ધરની !—

થયા પ્રકાશ પ્રગટ તુજ ત્યારે

રહ્યું હૃદય મુજ સૂતું ;

ભમ્યો ભટકતો અંધારે હું—

થયું થવાનું હૂતું :

મારો કર ધરની !

૧

કાળ વીત્યો ને બિઘડી આંખો,

ગઈ સપનાંની માયા ;

સૂકાં સરવર દેખી તીર પર

હંસ પછાડે કાયા :

મારો કર ધરની !

૨

ઝળતા સૂરજ લાગે આંખા,

જોઈ જોઈ આંખો ચોળું ;

ચંદ્રે અગન ઝરે, ને તારા

લાગે ભૂતડાં-ટોળું :

મારો કર ધરની !

૩

પાછળ ઊંચી આડ કરાડો,
 આગળ ઊડી ખીણો ;
 હરિવર ! મારો કર ધર, હું તે।
 જુગજુગનો બળાડીણો :

મારો કર ધરની !

૪

એકલડો થળથળ હું અથડું,
 પળપળ અદલ દુભાતી ;
 પકડું તારી પાંખડી, હરિ ! ત્યાં
 ગજગજ ફૂલે છાતી !

મારો કર ધરની !

ડગમગ પગ મુજ ડાલે, હરિવર !

બળ અંતર ભરની !

૫

શિખર

• રાગ માલ-તાલ લાવણી અથવા હીંચ* •

પ્રભુ, તારે શિખરે હું કેમ કરી આવું રે,
હું આ ખીણે પડ્યો અથડાઉં :
પંથ તારો તે ક્યાંથી પડાવું રે,
હું તો ખૂણે ખૂણે અટવાઉં.—

જ્યાં જ્યાં હું જાઉં, જ્યાં જ્યાં ઝુકાવું,
ત્યાં ત્યાં હું ઠોકર ખાઉં :
કાળા અંધારમાં કાંઈ સૂઝે નહીં,
પૂછી પૂછી પછડાઉં રે—
હું આ ખીણે પડ્યો અથડાઉં. ૧

કાઠવ ને કાંટા પાચે ભરાતા,
કાઠી કાઠી થાકી જાઉં :
હાથ લંબાવું તોય કેઈ ન ધારે,
નીચે પડી પટકાઉં રે—
હું આ ખીણે પડ્યો અથડાઉં. ૨

* “મન માયાના કરનારા રે,”—એ રાહના લયમાં.

પિતા ! હો દાતા ! દુઃખીના ત્રાતા !

હીણો અધીર અકળાઉં,

ખોટી આ આંખનાં પડળ ઉઘાડો,

જોતાં હું પંથ તુજ ધાઉં રે—

હું આ ખીણે પડ્યો અથડાઉં. ૩

ઝિઘડે જ્યાં જ્યોતિ, આંખો રહે રોતી,

તારી કૃપાએ હુલાઉં :

ક્યાંની તે ખીણ ને ક્યાંનાં અંધારાં ?

અદલ સવારાં ગાઉં રે—

પ્રભુ ! તારે શિખર ક્યારે આવું ? ૪

લૂંટારા

• ગરબી-રાગ આસાવરી •

મને લૂંટી ચાલ્યા લૂંટારા રે,
શું જોઈ રહ્યા, નાથ મારા રે! —

મારા દિલની દોલત લૂંટી રે,
લીધાં ચિત્તનાં ચિંતવન ચૂંટી રે,
મારી નવલખ આશા ગૂંટી રે,
મારા સુખના આવ્યા આરા રે,
આવો, વહાર કરો નાથ મારા રે! — મને લૂંટીં ૧

મને તનતન તણખા ઊઠે રે,
મારા શિરમાં શણકા ફૂટે રે,
મારી પળપળ નાડી તૂટે રે;
મારે અંગ ધખે અંગારા રે,
હજી જોઈ શું રહો નાથ મારા રે! — મને લૂંટીં ૨

મને દિનભર સૂરજ તાવે રે,
મને શંગે ચંદ્ર ડરાવે રે,
મને અણે નભ ગૂંગળાવે રે,
તીણા ભાલા ભેડે તારા રે :
ઝટ ધાળો હો નાથ મારા રે! — મને લૂંટીં ૩

મારે હૃદયે દુશ્મન પેઠા રે,
 પાડું પાડું પણ થાય બેઠા રે,
 થાકી પડતા કર મુજ હેઠા રે :
 મારા ડગતા પ્રાણુમિનારા રે,
 આવો, સાહોની નાથ મારા રે! — મને લૂંટી૦ ૪

ખમું હરદમ એવી હલાકી રે;
 રહું એક અલખધન બાકી રે,
 રાખ્યું મેં મુજ પ્રાણે ઢાંકી રે :
 રાખો આટલું રાખણુહારા રે,
 હવે ધાળે હો નાથ મારા રે! —

આ શું જોઈ રહ્યા, નાથ મારા રે?
 મને લૂંટી ચાલ્યા લૂંટારા રે!

મરજીવો

• રાગ સિહા-કાનડો-દીપચંદી •

હો પ્રભુ! લે તું દાદ અમારી,
આ ભવસાગરે કર ચારી!—હો પ્રભુ! ૦
ભવસાગર આ અનહુદ ઘોરે,
શોરે હઠે ડરતું દિલ હારી :

હો પ્રભુ! ૦ ૧

પહાડ સમાં જ્યાં ઊછળે મોજાં,
એકલ પ્રાણ શું રહે કર મારી?

હો પ્રભુ! ૦ ૨

ચોગમ મસ્ત પવન જ્યાં ફૂંકે,
આકૃત આવી પડે અણુધારી :

હો પ્રભુ! ૦ ૩

ધૂળે ધરા, નભ ડગમગ ડોલે,
પળપળ ચપળા કરે ચમકારી :

હો પ્રભુ! ૦ ૪

હદ બેહદ પ્રભુ! જળ તુજ ધૂમે ;
કેા મરજીવો પડ્યો તરે તારી ;

હો પ્રભુ! ૦ ૫

તુજ સાગર આ બ્રહ્મરસભરિયો :
એક પ્રભુનામ અદલ લે ઉગારી !

હો પ્રભુ! ૦ ૬

આધાર

• રાગ જિહ્વા-ઝીઝોટી-ત્રિતાલ * •

પ્રભુશરણુ વિણુ કેણુ ઉગારે ?
હૈયું પળપળ હારે રે. —

ઘોર પવનમાં રજની ઘોરે,
ચપળા ખૂબ ચમકારે રે ;
ગગને કડકડ થાય કડાકા :
હૈયું ધબકા મારે રે.
પ્રભુશરણુ વિણુ૦

૧

પર્વત જેવાં ઊછળે મોજાં,
નાવ ગળે ચોધારે રે ;
દોરે સુકાની લાખ કળે પણ
ડૂળે નાવ કિનારે રે.
પ્રભુશરણુ વિણુ૦

૨

મહાસાગરનો મરજીવો પણ
 ડરતો અંદર બારે રે;
 નાવિક વિણ કેા માર્ગ જતાવે ?
 ખડકાં ઠારે ઠારે રે.

પ્રભુશરણ વિણ

૩

હો પ્રભુ ! તું જ સુકાન અમારું,
 નાવિક તું જ અમારે રે :
 ભવજળમાં અમ નાવ અદલ આ
 પ્રભુ તારે આધારે રે !

પ્રભુ શરણ વિણ કેણ ઉગારે ?
 હૈયું પળપળ હારે રે.

૪

આરો

• રાગ પીલુ—તાલ દીપચંદી * •

માફ કરો, પ્રભુ ! હું ગુણહીણો :
ઊભો રહું અહીં ક્યમ મદલીનો ?—

ગુણમાં તો ગુણ તારાં ગાન કર્યાના,
જીવન આ તુજ પાદ ધર્યાના. —માફ કરો ૦ ૧

માનવના ગુણ માનવ મૂલે,
લાખ ગુણો તુજ પાસ શું ફૂલે ? —માફ કરો ૦ ૨

નહીં અમ પ્રાણ કે નહીં અમ મટ્ટી :
ધગધગતી અમ પાપની ભટ્ટી. —માફ કરો ૦ ૩

આજ ઊગી સહુ કાલ વિલાતું,
એક જ આ તુજ તેજે સમાતું. —માફ કરો ૦ ૪

માફ કરો બકવાદ અમારો ;
અદલ પ્રભુ ! તું જ છે અમ આરો ! —માફ કરો ૦ ૫

* “ઈસ તન ધનકી કૌન ખરાઈ” — એ રાહ.

ધૃશ્વરેચ્છા

• રાગ બિહાગ - ત્રિતાલ •

નાથ ! તું રાખે તેમ રહું :
ભક્તિ સતત કરવા તુજ પળપળ
હુઃખ અનંત સહું :
નાથ ! તું રાખે તેમ રહું. —

કદી કર પામે મધુર કુસુમ કે
કદી કર અનલ ગ્રહું :
માનવતું નહીં થાય અહું કંઈ ;
તારું જ આહું ચહું :
નાથ ! તું રાખે તેમ રહું.

૧

ઘટઘટની તું જાણે કથની,
હું શું વિશેષ કહું ?
તું કરનારો વિશ્વ સભરનો,
નહીં પામર જન હું :
નાથ ! તું રાખે તેમ રહું.

૨

રજની દિનતું ચક્ર ફરે ત્યમ
 સુખદુખ એક લહું ;
 તુજ ભવસાગરમાં હું ગાગર
 તરતી ફૂંટતી વહું :
 નાથ ! તું રાખે તેમ રહું.

૩

તારી કૃપાનાં આંસુ ધુએ ત્યાં
 હું ભરજન્મ દહું ;
 એક જ તુજ ચુંબનને માટે
 અદલ ધણું નિત હું !
 નાથ ! તું રાખે તેમ રહું.

૪

કરુણા

• રાગ કાશી-તાલ ત્રિતાલ * •

મને પળપળ તેં રોવરાવ્યો રે હો નાથ, ક્ષમા !

છલછલ નયને નવરાવ્યો રે હો નાથ, ક્ષમા !

—મને પળ૦

દિશદિશ ઘેરી આવે, બધું નભ ભરી લાવે,

તારી વીજ ચમકાવે ઝળહળતી ;

ધનધન ગગડાવે, તનતન તણખાવે,

તારી સ્મૃતિ સણકાવે દિલ જળતી :

આ શી તારી સરસર ધારે મુજ ઉરદારે

આવ્યો રે હો નાથ, ક્ષમા !

મને પળપળ તેં રોવરાવ્યો રે હો નાથ, ક્ષમા !

૧

તારાં તીર તીર છૂટે, મારો ગઢ બધે તૂટે,

તારી રેલ રેલ ફૂટે ખળખળતી ;

મારું બળ બધું ખૂટે, મારી આશ રોળી લૂંટે,

મારી શ્રદ્ધા પડે ઊઠે ટળવળતી :

આ શી તારી નરી અમીકરુણા, ભરી ભરી ઝરણાં,

લાવ્યો રે હો નાથ, ક્ષમા !

મને પળપળ તેં રોવરાવ્યો રે હો નાથ, ક્ષમા !

૨

* “મને ભોળાને ભરમાવી રે મા, કેમ કરું” —એ “એક જ ભૂલ” નાટકમાંના ગાયનની રાહ.

માપ

• રાગ ભૈરવી—તાલ ત્રિતાલ અને દીપચંદી •

હિલનાં દઝાડિયાં દાઝિયે, નાથજી !

હિલનાં દઝાડિયાં દાઝિયે :

પળમાં રિઝાવિયાં રાચિયે, નાથજી !

પળમાં રિઝાવિયાં રાચિયે !—

તુજ પાકને અહીં પાકવા તું તાપતો કહિયે,

અમીધારથી એ તાપને ફરી કાપતો કહિયે ;

ભૂકંપ જેવો ક્રોધ પણ તુજ વ્યાપતો કહિયે,

ના જાણિયે તું કેમ લેતો આપતો કહિયે :

હો નાથ ! તું અમ માપથી ના માપતો કહિયે !

હિલનાં દઝાડિયાં દાઝિયે, નાથજી !

હિલનાં દઝાડિયાં દાઝિયે :

પળમાં રિઝાવિયાં રાચિયે, નાથજી !

પળમાં રિઝાવિયાં રાચિયે !

એકતા

• રાગ જોગિયા-ત્રિતાલ •

અકળ તુજ ગતિ રે,
 પ્રભુ! સમજું હું નહીં રતિ રે ;
 પરમ જગપતિ રે,
 પ્રભુ! ચાલે નહીં મુજ મતિ રે.—

છે તું બળિયો, છે તું મોટો,
 છે તું જગનો બાપ :
 હું બસ જાણું ચાહી તુજને,
 બ્યર્થ અવર સંતાપ :
 અકળ તુજ ગતિ રે.

૧

જ્ઞાની શાસ્ત્રી શોધવા તુજને,
 કાપી કાપી જગ જોય :
 હો પ્રભુ! તું તો સભર ભરાયો,
 મારો જ છે તું તોય :
 અકળ તુજ ગતિ રે.

૨

કૂલ સમું છે જીવન મારું,
 કૂલ સમો હું ચાહું :
 પળપળ શ્વાસે પ્રેમ ભરી તુજ,
 કૂટી ખીલી કરમાઉં :
 અકળ તુજ ગતિ રે.

૩

શક્તિ ન માણે મર્મ હૃદયના,
 જ્ઞાન ન જાણે પ્રેમ ;
 ધગધગતા રણુમાં ઊગે તે
 અમૃત જાણે શું એમ ?
 અકળ તુજ ગતિ રે.

૪

નિર્ગુણ સગુણ કે દૃશ્ય અદૃશ્ય તું,
 મારે શી પંચાત ?
 હું છું તારો ને તું મુજ ખ્યારો,
 એજ મરમની વાત !
 અકળ તુજ ગતિ રે.

૫

બંધન

• રાગ જોગિયા—તાલ દાદરો •

તું ક્યાં નાસી જશે, મારા રસિયા ?
હવે તને છોડું નહીં પળવાર ;
મારે હૈડે તને બાંધ્યો, રસિયા !
હવે તારી પરવા નથી તલભાર !—

બાલે મેં બાંધ્યો, કાલે મેં બાંધ્યો,
બાંધ્યો છૂટે નહીં કાલ :
કાલે કાલે કંઈ કિરણે મેં બાંધ્યો ;
સરકી ગયો તું તોય :
એક દોરી લાધી મને, રસિયા !
હવે તું ન છોડી શકે નિરધાર ;
તું ક્યાં નાસી જશે, મારા રસિયા ?
હવે તને છોડું નહીં પળવાર.

અનહદ છે આકાશ આ તારું,
 અનહદ તારું જોર :
 તું બળિયાનો બળિયો ભલે, પણ
 બાંધ્યો તને મુજ દોર :
 મારો પ્રેમ પ્રચંડ છે, રસિયા !
 તને લાગે કાચા સૂતરનો તાર :
 તું ક્યાં નાસી જશે, મારા રસિયા ?
 હવે તને છોડું નહીં પળવાર.

૨

સર્વ બ્રહ્માંડ ઉરે તુજ બાંધ્યાં,
 મેં બાંધ્યો તને ઉરપાથ :
 એ રે હૈડાના છે બંધ અનેરા,
 ન તારે કંઈ છૂટ્યાની આશ :
 હવે રસબસ થઈ જા, હો રસિયા !
 તું ને હું તો એક જ ભીતર બહાર :
 તું ક્યાં નાસી જશે, મારા રસિયા ?
 હવે તને છોડું નહીં પળવાર.

૩

વિનંતિ

• રાગ પીલુ-જિલ્લા-તાલ ત્રિતાલ પંજાબી * •

વિનવું રે, મને છોડી ન દે, મારા નાથ !
જોડી રાખ સદા ઉર સાથ ;—વિનવું રે.

ભવભવમાં હું ન પામ્યો કદી તે
દીધું તેં આ ભવ માત્ર :
અમૃતજિંદુ ચખાડી મને તું
ઢાળી શું દે મુજ પાત્ર ?

વિનવું રે.

૧

આજે હું આવ્યો આંગણે તારે ;
ખીજાં કશાં ઘરખાર ?
ચાંપી મને તુજ હૃદયની સાથે,
કહે ના હવે કે સિધાર !

વિનવું રે.

૨

* “બતા દે સખી ! કૌન ગલી ગયો શ્યામ,” એ રાહ.

હું નથી મંદિરે દર્શને આવ્યો,
 કે હું આ લેઉં વિદાય ;
 આવ્યો હું ક્યાં ક્યાંથી સરિતના જેવો
 સમાવા સાગરમાંય :

વિનવું રે!

૩

કર તુજ તેજનું કિરણ અતૂટ તું,
 કર તુજ પુષ્પસુવાસ ;
 કર તુજ ગાનનો સૂર મને તું,
 કર તુજ શબ્દનો શ્વાસ !

વિનવું રે!

૪

સૌનો છોડ્યો હું છટકીને છૂટું,
 તારો છોડ્યો ક્યાં જાઉં ?
 લે, લે, હો નાથ ! હું સિંધુનું મોજું
 સિંધુમાં જ ઊછળી સમાઉં !

વિનવું રે!

૫

દીપ

• રાગ ભૈરવી-તાલ ત્રિતાલ* •

દીપ દિલે સળગાવો, હો દેવા !
દીપ દિલે સળગાવો !—

અંધારા આકાશઉરે આ
કોટિક દીપ ઝગાવો ;
અંતર મુજ અંધાર રહ્યો ત્યાં
એક કિરણ ઉતરાવો !
હો દેવા ! દીપ દિલે સળગાવો ! ૧

છાયાં પડેપડ વાદળ ઘાડાં,
ભમતો હું ખાઉં ભુલાવો ;
એક પલકમાં ખલક અખૂકશે,
જો તમ જ્યોતિ જગાવો :
હો દેવા ! દીપ દિલે સળગાવો ! ૨

આત્મહીરો મુજ રહે અંખવાયો,
 આંખ ઉરે ઉઘડાવો!
 અંધતણાં આ પડળ ઉપાડો,
 નાથ ! હીરો અળકાવો !
 હો દેવા ! દીપ દિલે સળગાવો !

૩

વાટ વણી ને તેલ પૂર્યું આ :
 જ્યેાત અખંડ જળાવો !
 અણુહોલાતો એ દીપ સદાનો
 અદલ તમારો બનાવો !
 હો દેવા ! દીપ દિલે સળગાવો !

૪

ચિનગારી

• રાગ જોગિયા-ત્રિતાલ •

ચરણ તુજ પડું રે,
હરિ! ધાર હવે મુજ કર રે!
શરણ તુજ વડું રે,
હરિ! પાર ઉતાર સમર રે! —

નિશદિન દિવ્ય પ્રકાશ પ્રજળતા
પલકે તુજ જગપાટ :
એક જ તુજ ચિનગારી માટે
જોઈ સદા મેં વાટ :
ચરણ તુજ પડું રે!

૧

સૂરજે શોખી, સોમે શોધી,
શોધી તારક દીપ :
જાગ્રત શોધી, સ્વપ્ને શોધી —
હતી સદાય સમીપ :

ચરણ તુજ પડું રે

૨

ગગનગુહા ને ઉરઉર ચમકે

કોટિકિરણ ખઘોત :

તુજ સંદેશ અલખ જગ ભરતી

રજરજમાં તે જ્યોત :

ચરણ તુજ પડું રે !

૩

જોતાં જોતાં ઝાંખ પડી ને

ઢંકાયાં ઉરનેન :

વીજળી પડી ને થયો કડાકો,

અજખ અલખની ઘેન !

ચરણ તુજ પડું રે !

૪

જ્યોત

• રાગ માલ-તાલ ગઝલ-પદ્ધતિ •

ઝીણી ઝીણી બળે ને ફરફરે
એક પ્રેમળ કેમળ જ્યોત :
ધીમી ધીમી ધ્રુજે ને થરથરે
મારી પ્રેમળ કેમળ જ્યોત.—

કોટિ કોટિ કરું રક્ષા હું એની,
રાખું છુપાવી છેક ;
ભરી ભરી હશે દુનિયા ભલે, મારું
રંકતું ધન આ એક રે ;
મારી પ્રેમળ કેમળ જ્યોત. ૧

આવે વંદોળિયા વાયરા ત્યાં
ઝૂમી પડે એક પાસ ;
દોડી ધરું મારો હાથ ત્યાં આડો ને
થાય અખંડ પ્રકાશ રે ;
મારી પ્રેમળ કેમળ જ્યોત. ૨

ઝીણી ઝીણી થતી થાય ઝીણેરી ને
 જોતાં જણાય ન પડ ;
 ઝૂમી પડું તેની પાસે હું, ત્યાં તે
 ભડકે બળે તે અખંડ રે !
 મારી પ્રેમળ કેમળ જ્યોત. ૩

કેમ જીવું મારી જ્યોત વિના હું ?
 કેમ હું રક્ષું સદાય ?
 કેમ રાખું મારા હાથ પવિત્ર હું—
 એ જ એ જ્યોતની છાંય રે ;
 મારી પ્રેમળ કેમળ જ્યોત. ૪

ઝીણી હશે ઘણી જ્યોત એ મારી,
 પણ કદી બનશે વિરાટ :
 નાથ ! અખંડ જળાવજો, મને
 એ જ બતાવશે વાટ રે !
 મારી પ્રેમળ કેમળ જ્યોત. ૫

ખોલો દ્વાર

• પીલુ-ત્રિતાલ * •

મંદિરિયાં નવ વાસો રે, ખોલો દ્વાર !
અંતરિયાં નવ ત્રાસો રે, ખોલો દ્વાર !—

સાત સમુદ્ર ને નવખંડ ધૂમ્યો ;
તોય હું આતમખ્યાસો રે, ખોલો દ્વાર !
અરે ધગતા સહુ બાહ્ય વિલાસો રે, ખોલો દ્વાર !—મંદિરિયાં ૦ ૧

અનહદ નલ પણ છાંય ન રજ દે :
પળપળ નાખું નિસાસો રે ! ખોલો દ્વાર !
અરે ઠગતો એ જગત-તમાસો રે, ખોલો દ્વાર !—મંદિરિયાં ૦ ૨

અધમ-ઉદ્ધારણુ, દુઃખીના તારણુ !
દિલનો ક્યાં અંત્ય દિલાસો રે ? ખોલો દ્વાર !
હવે અહીં જ મુજ અંતરવાસો રે, ખોલો દ્વાર !—મંદિરિયાં ૦ ૩

* “સાંવરીઆ મન ભાયો રે બાંકો ચાર,”—એ રાહ.

૨

જ્ઞાન

દર્શન

• ધોળ •

જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો !
 જેના નયનનયનમાં ઝળકે દીપ અનંત ;
 જેને અંગોઅંગ પુવારા અમીના કૂટતા,
 એનાં દર્શન કરવા આવો જોગી સંત !
 જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો. ૧

પીધા સાગર જેણે દુખડાં કેરા દોહ્યાલા,
 લીધા જશ-અપજશના શિર પર ભવના ભાર ;
 ધાં દુનિયાને મધમધતાં દિલનાં કૂલડાં :
 આવો, આજે એની ચઢો અલખદરબાર !
 જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો. ૨

પળપળ ધોતી જગનાં પાપ જીવનની જાહનવી,
 પળપળ છૂટે હૈયાથી અમૃતની સેર ;
 જાગી જઈ સંકોરે ઝૂંટતા દિલના દીવડા,
 આવો, આજે એને આંગણુ આનંદભેર !
 જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો. ૩

ફાટે કાળાં આભ અને અજવાળાં ઊઘડે,
 યોગમ ધસતાં આવે ચેતનનાં રસપૂર ;
 જાગી ખીલે ત્યાં જીવનની સોળે પાંખડી :
 આવો, આવો, એવાં ભરિયે નયને નૂર !
 જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો. ૪

ઊતરી પડશે પડદા રજની જેવા મોહના,
 જડશે આત્માને અરુણાં મોંઘાં કલ્યાણ ;
 પળમાં પડશે પગલાં પ્રાણે તેજોદેવનાં :
 આવો, લઈએ જીવનભરતી એ રસલહાણ !
 જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો :
 માગી માગી લેજો જુગજુગ કેરી ઓથ જો ! ૫

પ્રભુના ધખકારા

• બીજે મારી ચુંદડલી •

ફરો, ફરો રે પાછાં, હો મારાં બાળ !

પ્રભુ તે શું કહશે રે ?

તોડી ચાલ્યાં ક્યાં આ પુણ્ય કેરી પાળ ?

પ્રભુ તે શું કહશે રે ? —

જુગજુગજૂનું ઝીલે મૂલતું જગત આ ;

જુગજુગ ખીલે એની વાડી રે ;

જુગજુગજૂનાં એનાં પુણ્યો પાંગરતાં :

જશે શું પલકે એ સૌ પાડી ?

હો ! પ્રભુ તે શું કહશે રે ?

૧

રૂપલા સાગરમાં સોનલા કેા ખેટશા

શોભે સંસાર મનુકલના રે :

આંધી ચઢાવી, એની દિશદિશ ડુબાવી,

જશે શું કરી એને ધૂળના ?

હો ! પ્રભુ તે શું કહશે રે ?

૨

ખીલી વસંત મોંઘી અનંત આનંદશી,

ખીલ્યાં છે ફૂલ ઊગી ઢગલે રે ;

દેવોના શ્વાસ જેવા પમરે પરાગ ત્યાં

જશે શું વેડી ડગલે ડગલે ?

હો ! પ્રભુ તે શું કહશે રે ?

૩

પ્રભુએ કહ્યું છે : મારું વસુધા કુટુંબ આ,
 હું જ હું સૌની સ્નેહગ્રંથિ રે ;—
 ધર્મને નામે આજે ગ્રંથિ એ તોડી
 થશે શું ધર્મી દ્વેષપંથી ?
 હો પ્રભુ તે શું કહશે રે ?

૪

ગંગા યમુના જેવાં સ્નેહ ને સત્યનાં
 ભિતરે છે પુણ્યજળ જગમાં રે :
 કહોળી એ તીર્થ મોંઘાં પ્રભુના નિવાસનાં
 પડશે શું કર્મના ઢગમાં ?
 હો ! પ્રભુ તે શું કહશે રે ?

૫

દિનભર જોતી બધું ભાનુની આંખડી,
 જોતા જો રાતભર તારા રે :
 પળપળ આવી અદ્ભૂત આત્મા જગાડતા
 હૈયે શું નથી ધબકારા,
 કે પ્રભુ તે શું કહશે રે ?

૬

અજ્ઞાન

• રાગ ભૈરવી-તાલ દાદરો •

હું શું બોલું હવે, કિસ્તાર ?
નાવે કાળ ફરી નિરધાર.—

આવી તેણે મુજ પાસ કંઈ માગ્યું,
લાગ્યું ખરું નહીં લેશ ;
પોતાં આકાશનાં સ્વપ્ને પડી હું
જેતો ત્યાં માયાના વેશ :
મેં ન કીધો કશો ઉચ્ચાર,
તેને દેખાડ્યું મેં મુજ દ્વાર.

હું શું બોલું હવે, કિસ્તાર ?

૧

આવ્યો સવારે ને આવ્યો તે સાંજે,
આવ્યો અપોરે ને રાત ;
હું તો તુમાખીમાં રહેતો મુસ્તાક ત્યાં—
એ તે શી રોજ પંચાત ?—
મેં ન કીધી કશી દરકાર,
સુણાવ્યા બોલ તેને બેચાર.

હું શું બોલું હવે, કિસ્તાર ?

૨

બળતાં આંસુડાંમાં આવ્યો તે પાછો,
દુઃખે ને શોકે ડૂબેલ ;
હું મુજ લક્ષ્મીશું રમતો ત્યાં રંગે,
આ તો નક્કરના ફેલ :

અંતે કીધો મેં કેધે પુકાર,
ત્યાંથી કાઢી મૂક્યો તેને બહાર !
હું શું બોલું હવે, કિસ્તાર ?

૩

ચાલ્યો ગયો તે : ખૂણે પડેલી
તુંબી જડી તેની ત્યાંહિં :
હાય રે ! પ્રભુ એ તો આવ્યા'તા આંગણે !
મેં ન જાણ્યું ફટ કાંઈ !
મારો છૂટી પડ્યો અવતાર :
નાવે નાથ હવે મુજ બાર ?

હું શું બોલું હવે, કિસ્તાર ?
નાવે કાળ ફરી નિરધાર ?

૪

વિયોગકથા

• રાગ પીલુ-ગિલ્લા-ત્રિતાલ-પંજાબી* •

કથા એ પ્રભુ ! કેણુ કથી ગયો આમ ?—

અક્ષર ખૂટ્યા, શબ્દ વહૂટ્યા,
ખૂટ્યા વિચાર તમામ—

કથા એ૦ ૧

તંતનો અંત કેા સંત ન પામ્યા,
પીર પેગંબર નામ—

કથા એ૦ ૨

નવલખ તારા લખી લખી હાર્યા,
અકથ રહ્યા એ કલામ—

કથા એ૦ ૩

પડપડ ખોલે ધરણી ભૂગોળે,
ખોલે ન ખોલ વિરામ—

કથા એ૦ ૪

અંડ ને પિંડના અંડ થયા ક્યાં,
ક્યાં ધૂળ ને સ્વરધામ ?—

કથા એ૦ ૫

એક અકથ્ય તું, એક જ સત્ય તું :
મૌન અદલ અભિરામ !—

કથા એ૦ ૬

* ખતા હે સખી ! કૌન ગલી ગયો શ્યામ,”—એ રાહ.

કેડો

• રાગ ભૈરવી-તાલ દાદરો •

મારો કેડો ધરે કિરતાર રે !
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર !
મને છોડે નહીં પળવાર રે,
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર !—

ભર્યાં પ્રભાભર ભુવન તે એનાં
છોડ્યાં મેં દૂર પેલી પાર ;
તારા, વાદળ ને વીજળીથી સરતો
કીધો મેં ધરાસંચાર રે :
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૧

ભૂમિ ઉપર ભય પામું હું ભારી,
એ છે પ્રપંચી અપાર :
જ્યાં જ્યાં હું જાઉં ને જે જે કરું તેમાં
આવે એનો જ પડકાર રે :
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૨

માતાની ગોદમાં છુપાઉં ત્યાં ઉરથી
આવે એના ધળકાર :
રમતો પડું તો ત્યાં અણુદીઠો હાથ એનો
નીચે મૂકે નિરધાર રે :
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૩

ઝૂઝતી જીવાનીમાં હૈયું ઝુકાવું,
 ધૂમું વસંતને ખહાર;
 જે જે ધરું તે વિલાય મારા હાથમાં,
 કૂંકે એ સૌમાં કૂંકાર રે,
 જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર !

૪

રાખ મને, રાખ મને, રોજ એવું વિનવે;
 રાખું હું કેમ એને, યાર ?
 એને રાખું તો ના ખીજું રખાય કંઈ,
 ડરતો રહું દિલ મોઝાર રે:
 જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર !

૫

ક્યાં છે વસંત, ને ક્યાં છે સૌ સાહેબી ?
 ક્યાં છે છોરુ ને સંસાર ?
 જ્યાં જ્યાં વળું ત્યાં દોડે સામે અંધાર, ને
 ભયના આવે ભણકાર રે:
 જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર !

૬

સરતાં મુજ પાય પડું કાળકેરા વહેણમાં,
 પડતાં હું મારું પોકાર:
 એ તો હતો મારી પૂઠે જ, ત્યાંથી
 આવીને દે આધાર રે:
 જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર !

૭

“આવ રે, હો ભીરુ ! ક્યાં નાસે ભવોભવ ?

ફેરવ આ તારા દિદાર !” —

ફરતાં પ્રકાશ ત્યાં પામું હું એનો,

છૂટે મારો અંધાર રે ;

જેની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૮

એ તો કહે, લીધું મેં તારું સર્વસ્વ તે

ખોયું નથી તેં લગાર ;

આવ, મારા હાથમાં એ શોધી તું લે સૌ,

આવની તું મારે ખાર રે ! —

જેની, એવું કહે ત્યાં મને કિરતાર ! ૯

એવા તે પ્રેમીનો પ્રેમ કેમ છાંડું ?

ભટકી વહેવો ભવભાર :

આવ રે કિરતાર ! રાખું હૈયે ને પ્રાણે !

તું જ છે ખરો દિલદાર રે !

જેની, હું ન છોડું તને કિરતાર ! * ૧૦

શરણું

• રાગ જ્ઞેગિયા—ત્રિતાલ •

શરણુ ! મન પ્રભુને જા રે તું !

પૂજ્યાં મંદિર તીર્થ,

હો મનવા, પૂજ્યા પર્વત પહાણ,

હો મનવા, પૂજ્યાં જાણ અજાણ :

પૂજ્ય અપૂજ્ય ન કાંઈ જગતમાં,

એક પરમ કલ્યાણ :

શરણુ મન ! પ્રભુને જા રે તું !

૧

અબકે તારક સૂર્ય,

હો મનવા, ધડકે ઉર આકાશ,

હો મનવા, ફરકે અંતર આશ ;

પળપળ ક્ષણક્ષણ ઊપડો એવા

પ્રભુના શ્વાસોચ્છ્વાસ :

શરણુ મન ! પ્રભુને જા રે તું !

૨

દુઃખમાં દુઃખ છે મોહ,

હો મનવા, સુખમાં સુખ છે સ્નેહ,

હો મનવા, સ્નેહ જ પ્રભુનો દેહ ;

દુઃખ સુખથી કંઈ ઓર જગતમાં

પ્રભુના વરસે મોહ :

શરણુ મન ! પ્રભુને જા રે તું !

૩

અલખ ધન

• રાગ કાશી-તાલ દીપચંદી* •

અલખધન રળવા મથન કર, મનવા!—

ગોધન, ગજધન, સર્વ રતનધન,

આહ્ય ધનાધિપ બનવા;

એ ધનબંધનમાં પડી ભૂલ્યો

એક અલખધન ગણવા :

અલખધન રળવા ૦

૧

તાપે સુકાય ન, નીરે ભીંજાય ન,

પામે ન ખળ જન હણવા ;

પળપળ ક્ષણક્ષણ વધતું એ કણકણ ;

ચાલ અલખધન લણવા :

અલખધન રળવા ૦

૨

એ ધન વર્ધન કરવા ન પડશે

ગગન પાતાળને ખણવા ;

અલખ નિરંજન ભવભીડભંજન,

માંડ અદલ મન ચણવા :

અલખધન રળવા ૦

૩

* “સમજ મન સમજને લાગ સુધારવા,”—એ નર્મદ કવિના ગીતની રાહ.

હિલની વાતો

. ધોળ .

આવો સંતો, હિલની વાતો કરીએ અણકહી :
 દુનિયા બોલે બોલે તોપણ રહે અબોલ ;
 ગાજી ગાજી ગગને ધૂમે ઘેરા મેહુલા,
 વરસે થોડા, બહુ તો ઘસડી લે વંટોળ :
 આવો સંતો, હિલની વાતો કહીએ અણકહી. ૧

દિવસે તેજપટે બંધાતું મુખ આકાશનું,
 જાણે ઊઘડશે રાતે એના ઉરલેખ ;
 રજનીમાં ધૂંધવાઈ રહે ઊંડા અંધાર ત્યાં,
 વિધિ તો ત્યાં પણ મારે લાખો રૂપામેખ !
 આવો સંતો, હિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૨

પૂર્ણિમાએ ચંદ્ર પધારે વ્યોમ ભર્યોભર્યો,
 ભરભર ફૂટે એની અમીવાણીની સેર ;
 હિલ ખોલી દેવા એ જાય ધરાશું એટલો,
 પછી તો ઘડી બે ઘડીની અધૂરી મધુરી લહેર :
 આવો સંતો, હિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૩

ઘોરી ઘોરી પળપળ ગરજે સાગર ગંભીરા,
 ધૂધવી ધૂધવી બોલે એના અંતરનાદ ;
 રૂખ્યા મહીં કંઈ ખંડો, રૂખી કંઈ કંઈ સંસ્કૃતિ ;
 એ ના કહે તેના પૂરા ઉદ્ધાસ વિષાદ :
 આવો સંતો, હિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૪

કોડો જન પ્રાણી જનમ્યાં, ને કોડો વહી ગયાં ;

એના નોંધાયા આકાશપટે ઇતિહાસ :

વાંચી અક્ષર પાંચ જ વિસ્મય પામે માનવી,

પણ પંચાણુંના છે કાળતિમિરમાં વાસ :

આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૫

લાખો પર્વતમાંથી લાખો સરિતા વહી જતી,

લાખો વન ને લાખો ખેતરના એ પ્રાણુ :

જુગજુગ કેરી વાતો ભરી એના રસગાનમાં,

મળશે માનવને પૂરી કદી એ રસલહાણુ ?

આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૬

પાતાળે પદ રોપી ઊભા વ્યોમે પર્વતો,

ભીતરમાં ધૂણી ધખતી, શિર પર હિમ છાય ;

રવિ-ચંદ્ર-તારાશું કરતા લાગે ગોઠડી,

પણ ખોલે કદીક જ એના અંતરની લાલ્ય :

આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૭

મુઠ્ઠીભર મગજે દુનિયાનાં ડહાપણ ડોલતાં,

મુઠ્ઠીભર હૈયે છે કેટિક કેટિક ભાવ ;

જરીશી જીભે રમતાં અગમનિગમનાં ગીતડાં,

પણ ક્યાં છે જગમાં સુણનારાં દિલદરિયાવ ?

આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૮

પ્રભુએ કહેવું તે તો કહ્યું છે એક જ અક્ષરે,
 દુનિયાને દીધો છે એક જ ખોલ અનોડ ;
 ખાવન અક્ષર પકડી વલખાં મારે માનવી,
 સમજી ખોલે એક જ તો ત્યાં સમશે કોડ :
 આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૯

માનવદેહે છે મોંઘો પારસમણિ દોહલો,
 એને ઘસી જાણે તે પામે સોનામોલ :
 માનવહૈયામાં વાતો બ્રહ્માંડ તણી ભરી ;
 આવો, કહીએ તો કહીએ એ એક જ ખોલ !
 આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૧૦

અતી મોડું

• રાગ ધનાશ્રી-ઝાવણી * •

મારી તો ગઈ રે જુવાની—
ગઈ ક્યાં તે ન જાણી.—

સૂરજો ડોલ્યા, ચંદ્રો ડોલ્યા,
ડોલ્યાં ગગન ગુમાની ;
ભુવન ભુવન ભડ તાપે ડોલ્યાં,
એવી ઉઘ દિવાની !

મારી તો ગઈ રે જુવાની. ૧

તાપે તૂટ્યા, રંગે ખૂટ્યા,
પડ્યા પવન તોફાની :
ગગન બધે લાગે અંધરાતું,
પલકે પાંખ નિશાની :

મારી તો ગઈ રે જુવાની. ૨

જોતાં જોતાં દિશા ડૂબી ને
ડૂબી બધી મસ્તાની ;
મંદિરમાં તો પડતા ઘંટા,
દિલમાં ઘંટી છાની :

મારી તો ગઈ રે જુવાની. ૩

* “મેરી તો ગઈ રે મથનીયાં, દધિ કયસે વલોવું ?”—એ કબીરપદની રાહ.

આવ્યા કાગળ અમરાપુરના,
 કરજો કંઈ મહેમાની ;
 અરે ભક્ષા ભગવાન ! ભૂલ્યો હું,
 ખરી કીધી નાદાની !
 મારી તો ગઈ રે જીવાની. ૪

પ્રાણ ગયા ને વૈદ્ય પધાર્યા,
 રડે અદલ અજ્ઞાની ;
 જોગવી તે જ જીવાની, નહીં તો
 જીવાની છે હેવાની !
 મારી તો ગઈ રે જીવાની —
 ગઈ ક્યાં તે ન જાણી. ૫

જુવાની

• પાલવડો મારો મેલો, મોહનજી. •

જા રે હો જાદુગર ! જા રે હો જોગણી !

મીઠા છે મોહ બધા માયાતણા ;
જાતી જુવાની જૂઠાં ભમ્મર ચઢાવશે ;
દીઠા અમર કોઈને કાયાતણા ?—

જા રે હો જાદુગર ! ૨

પાપે બંધાયાં કાચી કાયાનાં કોટલાં

પાપે કૂંકાતાં સહેજે તડકી જશે ;
જુગજુગનો ખ્યાસી મારો આત્મા પ્રવાસી આ
મૃગજળ એ દેખી શાને ભમતો હશે ?

જા રે હો જાદુગર ! ૨

અંદર ઊકળતા ઊના કાદવ ત્યાં બદબદે,

વચ્ચે વકરાતાં ઊંડાં પાણી ભર્યાં ;
ઉપર મઢેલી મોંઘી લીલા છે મોહની :
એ રે જુવાનીએ ઘેલાં કર્યાં.

જા રે હો જાદુગર ! ૩

ધગધગતા તાપમાં તપેલી એ તાવણી,

ઉપર પડ્યાં જિંદુ છછણી ઊડે ;
એ રે જુવાની એની જ્વાળા ન જાણતી,
ઉપર ધખે, હિમે ભીતર બૂડે :

જા રે હો જાદુગર ! ૪

વાટે વંઠેલો જેવો ભડ વંટોળિયો,
 સમણે ભરાતો સૌને ધૂળે ભરે ;
 એ રે જુવાની એવી ભૂતડી ને ખાવરી,
 ભટકી ભટકી અંતે થાકી ઠરે :

જા રે હો જાદુગર ! ૫

ચઢતી ચકડોળે બધી દિશાઓ ડાલતી
 ઠરશે તોફાન ત્યારે દિસશે નરી ;
 ખૂલતી દિગંત નવાં નયનો ત્યાં ખોલતી,—
 એ રે જુવાની નહીં સમજી જરી !—

જા રે હો જાદુગર ! ૬

તૂથ્યા એ તાર ને ફૂટી એ તુંબડી,
 ધૂજતી એ આંગળીને સૂર ના જડે :
 ક્યાં જઈ ઉસ્તાદ હવે ખોળે એ પાંગળી ?
 કેાણ રે ફરી એની વીણા ઘડે ?

જા રે હો જાદુગર ! ૭

સેવા

• રાગ પીલુ—તાલ દીપચંદી * •

ધનમદમાં શીદ એવા રહો હરખી ?
પ્રભુપદમાં સહુ સેવા છે સરખી.—

લાખ કરોડોનું દાન શેં મોટું ?
રોટીના ટૂકડાનું ખાન શેં ખોટું ? — ધનમદમાં ૦ ૧

રાય થયા તો ભંડાર ભૂંટાવો,
રંક રહ્યા તો ખવાડીને ખાવો : — ધનમદમાં ૦ ૨

સૂર્ય તપે જગ ઝાકઝમાળે,
દીપ ઝગી ઘરને અજવાળે : — ધનમદમાં ૦ ૩

નાનું કે મોટું સહુ પ્રભુની છે માયા :
અદલ પ્રભુ શુદ્ધ સેવી કમાયા. — ધનમદમાં ૦ ૪

* “ઈસ તનધનકી કૌન ખરાધ,” — એ રાહ.

ભેદનો ભેદ

• રાગ કલ્યાણ-તાલ દાદરો * •

છતી આંખે તારી જોય શું છાયા ?

જીવ ! તું જોની ક્યાં છે જગરાયા !—

દોડી દોડી છાયા પૂઠે થાકે,

શૂન્ય વિષે તારું તીર તાકે ;

ખાલી રહે ભાથો ને તાળી દે માયા :

જીવ ! તું જોની ક્યાં છે જગરાયા !—છતીં ૧

છૂટ્યા કદી નહીં ભોગ છૂટે,

જોરે જોડ્યા સહુ ભોગ તૂટે ;

સુખનાં તો સ્વપ્નાં ને દુઃખની છે કાયા :

જીવ ! તું જોની ક્યાં છે જગરાયા !—છતીં ૨

ઊડે ઊડે ઉર ઊતરી જાની,

શોધ નિશાની ત્યાં એક છાની ;

હૈયાના રાયા રહે હૈયે હુલાયા :

જીવ ! તું જોની ક્યાં છે જગરાયા !—છતીં ૩

છાયા ઠરી જાય છેક નીચે,

ઊઘડી છૂપી કેઈ આંખ મીંચે :

જડશે ત્યાં ભેદ ને ભેદ સવાયા :

જીવ ! તું જોની ત્યાં છે જગરાયા !—છતીં ૪

* “હાથ ભેડું તારા ચરણે પડી,”—એ રાહ.

અંધી દુનિયા

• રાગ ભીમપલાસ-તાલ લાવણી * •

ઓ અંધી દુનિયા ! લાખો આંખે ય તું દેખે નહીં,

ઓ અંધી દુનિયા !

પગ આગળ જે રહું લેખે નહીં,

પેખે નહીં, દેખે નહીં :

ઓ અંધી દુનિયા !—

ભૂરાંગી પિછોડી

તારાજડી પ્રભુએ ઓઢી ;

છેડા દિગંત છોડી

પ્રભુ શોધે ના પ્રીત જોડી :

એ પટ પાછળ નિરખે ઘડી એકે નહીં,

પેખે નહીં, દેખે નહીં :

ઓ અંધી દુનિયા !

૧

વાદળમાં વીજળી જેવો

પાને છુપાયો મેવો ;

પ્રભુનો છે મર્મ એવો,

પથ્થર ઊંચકે ત્યાં દેવો !

પણ તું તુજ આ અંધાર તો છેકે નહીં,

પેખે નહીં, દેખે નહીં :

ઓ અંધી દુનિયા !

૨

* “પરદેશી સૈયાં નેહા લગાયે દુખ દે ગયો,”—એ રાહ.

પથ્થર ફેાડી પી પાણી,
 હીરો લે ખોદી ખાણી;
 નયનોનું નૂર નાણી,
 પ્રભુલીલાની લે લહાણી!
 શું ચીતરે જો સમજે અદલ રેખે નહીં,
 પેખે નહીં, દેખે નહીં?
 ઓ અંધી દુનિયા!

સતની રંગત

• રાગ જિંઝોટી—તાલ દીપચંદી* •

ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની :

તું શું ખોળે, હો જગતના વતની ?

ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની.—

બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય ને શૂદ્ર કે

અંત્યજ—એ બધી કથની ;

અંતર એક જ તરણિની જ્યોતિ એ,

ઝરણી એ એક જ પથની :

ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની.

૧

એક પિતાની છે પંગત અંગત,

સંગત એક સુકૃતની,

એક જ પંકજની બધી પાંખડી,

એક જ ધાર અમૃતની :

ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની.

૨

* “નાથ ! તુમ જનત હો સખ ઘટકી,”—એ મીરાંબાઈના પદની રાહ.

વાદળ વાદળ ચંદ્ર ઢળે ત્યાં
 ભરત છે એક રજતની ;
 ભીતર બાહુર અલખત એક જ
 મારી તારી કે જગતની :
 ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની. ૩

રાસ રમતમાં, કે હાસ્ય ગમતમાં, કે
 ક્રાંસમાં હોય વિપતની ;
 ઘટઘટનાં પટ પાછળ પલકે
 આંખ અદલ એ જ સતની :
 ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની. ૪

પરાવર્તન

• રાગ ગારો—ત્રિતાલ •

થળથળ રખડે શું પ્રભુ જોવા ?

ફર જવા શું માગે, જે છે

પાસેનું તે જોવા :

થળથળ રખડે શું પ્રભુ જોવા ?—

જગત બધું છે દર્પણ તારું,

મહી શું જોતો મો'વા ? —થળથળ૦ ૧

કામધેનુ છે ભીતર તારી :

ફર પાછો તે દો'વા ! —થળથળ૦ ૨

હઠતો હઠતો પંથમૂળે જા,

અટણ કરે શું રોવા ? —થળથળ૦ ૩

અમૃતગંગા છે તુજ માટે,

લે ન મલિન જળ ધોવા.—થળથળ૦ ૪

અદલ સતત અમીઘાર પડે ત્યાં

ચાલ અમર ખીજ જોવા !—થળથળ૦ ૫

તીરથ

• રાગ ભૈરવી-ત્રિતાલ •

તારાં તીરથની થાય હાંસી,
 રે મન !
 શું કરે મથુરાં ને કાશી ?—

અડસઠ તીરથ લાગ્યાં ઓછાં,
 તેં તો કીધાં અઠ્યાસી ;
 ક્યાંયે મળ્યો નહીં સાહેબ તારો :
 ફર ફરી લાખ ચોર્યાસી !
 રે મન !

શું કરે મથુરાં ને કાશી ?—તારાં ૦ ૧

નાખુદા દોરી શકે ન સુકાન તો
 ખેડે શું સિંધુ ખલાસી ?
 ભરહરિયે રહે નાવડું ડોલી,
 પાર ન પામે પ્રવાસી :
 રે મન !

શું કરે મથુરાં ને કાશી ?—તારાં ૦ ૨

તીરથ તારું છે ભીતર મોટું,
 તેં નહીં જોયું તપાસી ;
 અંતરગંગ સુકાઈ ગઈ ને
 ઘાટે ઘાટે ગંગ ભાસી !
 રે મન !

શું કરે મથુરાં ને કાશી ? — તારાં ૦ ૩

તીરથનું પણ તીરથ અંદર
 એક અખંડ અવિનાશી ;
 અડસઠ તીરથ પુણ્ય જડે ત્યાં :
 છોડી દે અદલ ઉદાસી !
 રે મન !

શું કરે મથુરાં ને કાશી ? — તારાં ૦ ૪

પ્રકાશ

• રાગ ધનાશ્રી—લાવણી* •

ખેલ રે ખેલ નજર તારી !
ખૂલી આ સૃષ્ટિ સારી.—

પૂર્વતાણું પંખીડું જાગ્યું,
ખેલ્યાં પિચ્છ સમારી ;
ઊઘડી કંચન ખારી નભની :
અંધ રહી તુજ ખારી ;
ખેલ રે ખેલ નજર તારી ! ૧

ઊઘડ્યા કોકિલકંઠ વનોના,
વૃક્ષ રહ્યાં પોકારી ;
કમળો કેરી કીકી ઊઘડી :
શેં રહી તુજ અંધારી ?
ખેલ રે ખેલ નજર તારી ! ૨

ગયું બધું તે રજની ગળશે ;
લે દિનધન સ્વીકારી ;
ભૂત બધું ભીડી, જા ધરવા
ભવિષ્યની આ સ્વારી !
ખેલ રે ખેલ નજર તારી ! ૩

* “ મેરી તો ગઈ રે મથનાયાં,” એ કબીરપદની રાહ.

જોશે તે જગને જોગવશે,
 નહીં તે રહેશે હારી :
 ઊઘડી મંજરી દુનિયાની તે।
 પમરે પ્રભુ પ્રભુ ભારી !
 ખોલ રે ખોલ નજર તારી ! ૪

ખોલ નજર તુજ ભીતર બાહર,
 સૃષ્ટિ ન તુજથી ન્યારી ;
 એક ફલક ને એક જ પીંછી—
 પ્રભુ આ રહ્યો ચિતારી !
 ખોલ રે ખોલ નજર તારી ! ૫

મનપંખી

• રાગ દેશ-તાલ કેરબો* •

ભિડ મનપંખી ! ભિડ હવે !—

વનવન ફરી ફરી વૃક્ષ વૃક્ષ પર
ભટકી ભટકી ખૂબ લીધું જ,
એક વૃક્ષ તેં છેક જ છોડ્યું,
દિવ્ય ગગનભર કીધું :— ભિડ હવે !
ભિડ મનપંખી ! ભિડ હવે !

૧

કણકણ ચરી ચરી તાપતાપભર
ઝરણુ ઝરણુ જળ પીધું જ :
સાત સિંધુભર ખિંદુ અમીનું
પી જો પ્રભુનું દીધું !— ભિડ હવે !
ભિડ મનપંખી ! ભિડ હવે !

૨

* “મન પરદેસી છાંડ ચલે,”—એ રાહ.

વિશ્વવૃક્ષ

• સારું સારું રે સૂરત શહેર, મુંબઈ અલખેલી •

જૂલે જૂલે આ વિશ્વનું વૃક્ષ,
કેટિક ડાળે જૂલે;
મારે અંતર લક્ષ અલક્ષ
ઊઘડે જ્યોતિકૂલે. —

જ્યોતિકૂલે એ ઝગઝગ કરતું
વૃક્ષ અનંત ઝુલાતું રે,
અનંતતાને આંગણુ ઊગતું
પળપળ રહે પથરાતું :
ઊઘડે જ્યોતિકૂલે.

૧

મૂળ રહ્યાં છે ઊંડાં એનાં
અણુદીઠાં અંધારે રે,
તિમિરરસે પોષાય છતાં એ
જ્યોતિકૂલે! ઝળકારે!
ઊઘડે જ્યોતિકૂલે.

૨

નહોં દીસે કે વાલી એનો,
 નહોં દીસે કે માળી રે;
 જે ખીજમાંથી વૃક્ષ ઊગ્યું એ,
 તેનીજ લીલા ભાળી :
 ઊઘડે જ્યોતિકૂલે.

૩

અણગણ જ્યોતિકૂલોની એવી
 પાંદડી એક ધરાની રે,
 એ પાંદડીએ પરાગ શી છે
 માનવજ્યોતિજ નાની :
 ઊઘડે જ્યોતિકૂલે.

૪

વૃક્ષ ઊગે અંધાર વિષે પણ
 ફૂલપરાગ ઝબૂકે રે,
 માનવ પોતે જ્યોત છતાં શેં
 અંધારે શિર ઝૂકે ?
 ઊઘડે જ્યોતિકૂલે.

૫

વૃક્ષ ઊગે ફાલે અંધારે
 ઊગે ફૂલ પણ તેવાં રે;
 માનવ જો નિજ જ્યોત જુએ તો
 દુઃખમાં સુખ પણ એવાં :
 ઊઘડે જ્યોતિકૂલે.

૬

અનંતતાને આંગણુ ઝળતા
 માનવ જ્યોતિઝરતા રે!
 વિશ્વવૃક્ષનાં ફૂલે છે
 તારા જ પરાગ પમરતા :
 ઊધડે જ્યોતિફૂલે.

૭

અંધારે વીંટળાયો લાગે
 તે જ્યોતિની જ છાયા રે ;
 એ તુજ માયા, એ તુજ કાયા :
 તું જ રહ્યો જગરાયા !
 ઊધડે જ્યોતિફૂલે.

૮

અંતરની જ્યોત

• રાગ આશાવરી—ત્રિતાલ •

જ્યોત જગવ અંતરની, મનવા
જ્યોત જગવ અંતરની :
એ જ દિશા ઈશ્વરની, મનવા !
જ્યોત જગવ અંતરની !—

દશે દિશાના પડદા ઊંચકે,
છત મેઘાડંબરની ;
તોય દિશા કે ભાળ જરા પણ
જડે ન ધરણીધરની :
મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૧

રહું અગોચર ધામ ધણીતું ;
ક્યાં મૂકે નીસરણી ?
ક્યાં ટેકવશે પોકળ આભે,
ક્યાં નીચે છે ધરણી ?
મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૨

વચમાં તું જ ઊભો રહી બાંધે
દસદસ દિશા અવરની ;
એક દિશા તેં જોઈ ન જાણી,
તે તો તુજ ભીતરની :
મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૩

મટ્ટીને મટ્ટીમાં મળવું ;
 ક્યાં આત્માની વરણી ?
 આત્માને પ્રભુમાં છે ભળવું,
 જેમ કિરણને તરણિ ;
 મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૪

રહે ચેતના જો નહીં જાગ્રત
 તુજ ઉર વિશ્વંભરની,
 તો ક્યમ પ્રભુમાં ચેતન રહેવા
 રાખે આશા જિગરની ?
 મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૫

જ્યોત પ્રકાશે નહીં, તે જ્યોતે
 જોશે કેણુ, ઉચરની ?
 જગવ જગવ એ જ્યોત અદલ તું,
 એ જ સખી આખરની !
 મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૬

સાહેબની સુરખુદી

• રાગ આશાવરી-ત્રિતાલ •

કેઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરખુદી!—

અંજન કરતાં આંખ ઉઘાડે,
પાડે નવ અજવાળાં ;
છૂટે પડદા ભવભવના ને
તૂટે ઉરનાં તાળાં :

કેઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરખુદી ! ૧

લંગડાને ડુંગર કુદાવે,
અંધાને દે આંખો ;
મૂંગો નવનવ ગાન ગવાડે,
લૂલો પામે પાંખો :

કેઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરખુદી ! ૨

જંગલ જંગલ જોગી ભમતા,
ભમતા લિન્ન લિન્ન મતિયા ;
જતી સતી કેા સાધુ તપસ્વી,
ઘરઘર ધૂમતા સતિયા !

કેઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરખુદી ! ૩

નામ નિશાની નહીં કે દીધી,
 નહીં દીધી એંધાણી ;
 ભવભવ ભટકી રહે અથડાતી
 તૂટી ફૂટી વાણી :
 કેઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરખુદી ! ૪

ઉર ખોદીને અંદર ઊતરું,
 આતમઆંખ ઉઘાડું :
 જડી જડી !—કહું એમ જરા ત્યાં
 અદલ પડે મન આડું !
 કેઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરખુદી !
 કેઇને જડી હોય તો દેજો મારા સાહેબની સુરખુદી ! ૫

સંતાકુકડી

• પાલવડો મારો મેલો, મોહનજી •

ક્યાં છે સંતાયો મારો સાહેબો, હો સંતજી !

વનવન હું વાસ એના શોધી વળ્યો ;

ઊંચે નિહાળી ઊંડી આભની અગાધતા,

નીચે પાતાળનો ન પત્તો મળ્યો :

ક્યાં છે સંતાયો ૦

૧

ઊંચે ચઢું હું તો આભની અગાસીએ,

ખોળું ખોળું ત્યાં અંગારા જડે ;

હૈડે ભારું એ અંગારાની આંચને,

ક્યાં એ સાહેબો નહીં નજરે પડે :

ક્યાં છે સંતાયો ૦

૨

સાગર ને સરિતાનાં શોષ્યાં મેં પાણીડાં,

ઊંડાં ઉદર એનાં ખાલી કીધાં ;

સરકી ગયો મારો સાહેબો શું ત્યાંથી એ ?

સૂની ખખોલનાં દર્શન લીધાં :

ક્યાં છે સંતાયો ૦

૩

ફૂંકતા પવનને ઉતાર્યો મેં શ્વાસમાં,
 ઊડતી દૂર વીજળીને બાઝી પડ્યો ;
 મૂક્યું મેં મુખ મારું મેહુલાની ધારમાં,
 નહીં રે સાહેબો મારો ક્યાં ચે જડ્યો :
 ક્યાં છે સંતાયો ૦

૪

ઊડતા તે કાળની પકડી મેં પાંખને,
 પીંછે પીંછે તેનાં પગલાં દીઠાં ;
 પગલે પગલે મેં ચલાવ્યું પગેરું, પણ
 થાકી પડ્યો, ન એનાં પગલાં નીક્યાં :
 ક્યાં છે સંતાયો ૦

૫

ઊડી અનંતતામાં બોલ્યા મેં હાથને,
 આખર કે ભાળ એની મળશે જરી :
 ઘોળી ઘોળી ખાલી મંથન હું તો કરું,
 આવે નિરાશા નરી ઉપર તરી :
 ક્યાં છે સંતાયો ૦

૬

આંખે દેખાય નહીં, કાને સુણાય નહીં,
 હાથે ધરાય નહીં : એ શું હશે ?
 જનમેજનમ તને બોલ્યો મેં ખંતથી ;
 ક્યારે સાહેબા ! તારી ઓળખ થશે ?
 ક્યાં છે સંતાયો ૦

૭

ધબકીને ઊઠે મારું હૈયું હુલામણું,
 અણગણ જગત મેં મારે ઉદરે ભર્યું ;
 એ રે સાહેબો મારે હૈયે સંતાયલો,
 હસવું ન એનું મારી નજરે તર્યું :
 ક્યાં છે સંતાયો ૦

૮

શાને સંતાય, મારા સાહેબા, તું ભીતરે ?
 ક્યાં લગ ભૂલવણીમાં ભમતો ભૂલું ?
 જા રે જગત તારું નથી રે જોઈતું—
 આવ રે સાહેબા ! તારી ડોકે ઝલું !
 ક્યાં છે સંતાયો ૦

૯

સુરસંદેશ

. ઘોળ .

સુરજન ! પ્રભુજીને છાતું જઈ કહેજો એટલું :
 તારો ભક્ત કરે છે પળપળ પ્રેમપ્રણામ ;
 આલ્યું જાય જગત આ તારું તારા સત્યમાં,
 સમજે માનવ શું તુજ કૃતિનો એક કલામ ?
 સુરજન ! પ્રભુજીને છાતું જઈ કહેજો એટલું ! ૧

બાંધી સર્વ દિશાઓ તેં તો તારા બોલથી,
 બાંધ્યાં સૂરજ ચંદ્ર ગ્રહો તારાનાં તેજ ;
 કાળા ઘન આ ધૂમે પળપળ તારાં આભમાં,
 વહેશે અમ આંખે શું નિશદિન છાયા એ જ ?
 સુરજન ! પ્રભુજીને છાતું જઈ પૂછજો એટલું ! ૨

તાણા વાણા પૂર્યાં તેજ અને અંધારના,
 નિશદિન ચાલે તારાં અણુગણ અમુલ્ય યંત્ર ;
 અણુદીઠા તુજ કર ફેરવતા માનવકાંઠલા ;
 અમને અથડાવી વણવું શું તુજ જગતંત્ર ?
 સુરજન ! પ્રભુજીને છાતું જઈ પૂછજો એટલું ! ૩

તારે જમણે કર ઊઘડે નવરંગ પ્રભાત જ્યાં,
 તારે ડાબે કર પલકે સંધ્યાની પાંખ ;
 મધ્યાહ્ને મધરાતે રેલે નવનવ જ્યોતિ જ્યાં,
 ત્યાં ક્યમ પામે પળપળ આંખ અમારી આંખ ?
 સુરજન ! પ્રભુજીને છાતું જઈ પૂછજો એટલું ! ૪

તારો શબ્દ સનાતન આપ્યો તેં જ ત્રિલોકને,
 તુજ નાદે જાગ્યું બ્રહ્માંડ બધું સાનંદ ;
 શાને કીધા ઘટ તેં પડદા અમ હૈયાતણા ?
 એના પડદા અમ હૈયે શેં પડતા મંદ ?
 સુરજન ! પ્રભુજીને છાતું જઈ પૂછજો એટલું ! ૫

કીધા તેં જળસંઘરતા દાનેશ્રી મેહુલા,
 તેને ચીરતી શાને કીધી તાતી વીજ ?
 અમૃત જેવી મીઠી અમ હૈયે શ્રદ્ધા ભરી,
 તેમાં ઝેર સમાં શેં ઊગતાં શંકાખીજ ?
 સુરજન ! પ્રભુજીને છાતું જઈ પૂછજો એટલું ! ૬

પળપળ મુખમાં નામરટણ ચાલે નટરાજતું,
 પળપળ હૈયામાં ચાલે દાનવતું નૃત્ય ;
 પળમાં ઊડવું સ્વર્ગ, પળે પડવું પાતાળમાં ;
 જૂઠું જીવન વિરમે પછી શું જડશે સત્ય ?
 સુરજન ! પ્રભુજીને છાતું જઈ પૂછજો એટલું ! ૭

અમને જવું અસત્યોમાંથી શું તુજ સત્યમાં ?
 તિમિરેથી જ જવું શું તુજ તેજે અમ કાજ ?
 મળશે શું મરતાં જ અમરતા અમને આખરે ?
 ડૂબશે તો જ ઊગરશે શું અમ આત્મજહાજ ?
 સુરજન ! પ્રભુજીને છાતું જઈ પૂછજો એટલું ! ૮

દીધી આશા લાંબી, જીવન કીધું ટૂંકડું ;
 હૈયે સ્નેહ ભર્યો તો આંખ ટપકતાં ઝેર ;
 દીધી આંખ અમોને, પોતે રહ્યો અદૃશ્ય તું ;
 તું હું એક હતા તો વિખરાયા શી પેર ?
 સુરજન ! પ્રભુજીને છાતું જઈ પૂછજો એટલું ! ૯

બોલે બોલ કદી ના, રહે અબોલ સદા ભલે :
 તારા ઉત્તરની જોશું યુગયુગભર વાટ ;
 ફેાડી અનંતતાની પાળ ઊછળતા આવશું ;
 તુજને વીંટી લઈશું સ્નેહે પરમ વિરાટ !
 સુરજન ! પ્રભુજીને ખુલ્લું જઈ કહેજો એટલું ! ૧૦

લૂંટ

• લાવણી •

પ્રભુને લૂંટવા જી, ચાલો લૂંટવા જી !
ચિરધન ઝૂંટવા જી, આનંદ ઘૂંટવા જી.—

સાત સાત આકાશ દિવાલો
ખાંધી કીધા કેટ ;
છતમાં એ ત્યાં રહ્યો છુપાઈઃ
ચાલો દહએ ચોટ !
ચાલો લૂંટવા જી.

૧

અખૂટ ધન એ ગાંઠે રાખે,
સોનું રૂપું ઝવેર ;
નિશદિન સહિજે ફરતો વ્યોમે
વેરે ઠેરઠેર :
ચાલો લૂંટવા જી.

૨

વાદળ પડદા ટાંગી પાછળ
છુપવે એ અમીપાત્ર ;
આપણને તો ઝારી મારી
આપે પાણી માત્ર :
ચાલો લૂંટવા જી.

૩

એ ધન ને અમૃત એ એનાં
 નહીં શેં આપણુ કાજ ?
 જન્મોજન્મ લિખારી ભમીએ :
 એ જ કરે શું રાજ ?
 ચાલો લૂંટવા જી.

૪

ચાલો લેયા ! જોગી, સંતો !
 બાંધો મનની કેડ !
 સત્ય સુરંગે કરશું કપરા
 કિલ્લા કેરી ઉખેડ :
 ચાલો લૂંટવા જી.

૫

લૂંટવું ધન ને લૂંટવું અમૃત :
 સૌ આનંદનો સાથ ;
 લૂંટવું આખું સ્વર્ગ અદલ હો,
 લૂંટવો આખો નાથ !
 ચાલો લૂંટવા જી.

પ્રભુને લૂંટવા જી, ચાલો લૂંટવા જી !

૬

ખ્યાલો

• રાગ આશાવરી-ત્રિતાલ * •

ધર ધર, મનવા ! ખ્યાલો ધર ધર,
ભર ભર, ચાર, અમીરસ ખ્યાલો !
ભર ભર, ચાર, અમીરસ ખ્યાલો,
ઝીલ રસધાર ભરભર વહાલો !

ધર ધર, મનવા ! —

આ જાય પ્રભાત પલકતું,
છલછલ છે પાત્ર છલકતું ;
કિરણે કિરણે સરતું ઊડશે
પળવારમાં પાતાળે :

ધર ધર, મનવા ! ૧

ઘડી જે ઘડીમાં નભ તપશે,
બળું બળું થઈ આગળ ધપશે ;
મનની મનમાં રહેશે, મળશે
તલભાર નહીં કંઈ કાલે :

ધર ધર, મનવા ! ૨

* “મળ દેતે હય ક્યા ચાર તેરે બાલ ધુધરવાલે,”—એ રાહ.

ક્યાં ચંદ્ર વિનાની ભરતી ?
 ક્યાં ધ્રુવ વિણ ફરતી ધરતી ?
 ક્યાં અમીરસ વિણ તુજને જડશે
 કિરતાર, ધર તુજ ખ્યાલો ?
 ધર ધર, મનવા ! ૩

ધરી લે અનહદ તુજ ખ્યાલો,
 ફેકટ ના પૂછ સવાલો !
 તું પી લે, પી લે અદલ, અગર
 ભવભાર વહે કર દાલો !
 ધર ધર, મનવા ! ખ્યાલો ધર ધર,
 ભર ભર, યાર, અમીરસ ખ્યાલો ! ૪

३

वैराग्य

અલખની ધૂન

. ગજલ .

પ્રભો ! તુજ બારણે આજે અલખની ધૂન મચાવું હું,
ગગનમાં ઘોર ઘન ગાજે, અલખની ધૂન મચાવું હું.—

અરે દિલધૂપદાનીમાં પડ્યા આતશ બધા હંડા,
હવે તુજ નામ ભભરાવી મુખે ધૂપ આ જળાવું હું. ૧

હતી અનહદ અકળ બોલી, પુકારી મેં હવામાં ગઈ;
બધી દુનિયા બને બહેરી : પ્રભો ! કેને સુણાવું હું ? ૨

પડ્યાં આંસુ, ઝીલ્યાં છીપે, ઝીલ્યાં કે આસમાને આ,
રહ્યાં અણઝીલિયાં જગમાં, હવે ક્યાં તે ઝિલાવું હું ? ૩

હતો દરિયાવ દિલમાં પણ તરી ના નાવડી કે ત્યાં;
મળ્યો ના નાખુદા ગેબી : પછી ક્ય એ તરાવું હું ? ૪

નિહાળી હાથ આ ખાલી, મને જગ ફેરવે પાછો :
ભરી દે તારી ભિક્ષાથી, ન દુનિયાને બતાવું હું. ૫

ભરી ભરતી અહીં ડોલે, ભીંજાઉં તુજ કૃપાછોળે :
અલખની ધૂન મચાવી ત્યાં અદલ તુજમાં સમાવું હું. ૬

ગગનમાં ઘોર ઘન ગાજે, અલખની ધૂન મચાવું હું :
પ્રભો ! તુજ અંતરે આજે અલખની ધૂન મચાવું હું. ૭

નાવડી

• કબ્બાલી-તાલ દાદરો •

ભરદરિયે ડાલે નાવડી રે મારી ભરદરિયે ડાલે નાવડી રે.

મારો નાથ ઉતારે ત્યાં હાથ રે,
મને ઊંચકી લે ભર નિજ બાથ રે,
મારી ભરદરિયે ડાલે નાવડી રે.

એ તો ક્યાંના રાજા અને ક્યાંની પ્રજા,
એવા જુગજુગના કંઈ વિભેગ સજ્યા ;
નાથ ! પંથ હશે કેંક મેં વરજ્યા :

હવે ચૂમું આ તુજ પદપાવડી રે—
મારી ભરદરિયે ડાલે નાવડી રે. ૧

નાથ ! કેંક જુગો હું વિમુખ હતો,
જ્યાં ત્યાં એક અંધાર અંધાર થતો :
આ હું પાછો ફરું ત્યાં તું છે જ છતો !

હવે ધાર સદા મુજ બાંવડી રે—
મારી ભરદરિયે ડાલે નાવડી રે. ૨

હવે નાવતું કામ કશું ન રહ્યું ;—
ભલે રૂબે : ન વિશ્વથી કાંઈ ગયું ;
નાથ ! તારું જ વિશ્વમાં થાયો ચહ્યું !

શેં ન જાણી મેં તુજ ગત આવડી રે ?
મારી ભરદરિયે ડાલે નાવડી રે ! ૩

મહેમાન

• આશાભર્યાં તે અમે આવિયાં •

શાને સૂતાં, હો સંસારિયાં !

હજી સુણો શું સ્વપ્નનાં ગાન રે ?

સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?

જોતાં જોતાં આ દિગંતથી

ઘેર આવશે મોંઘા મહેમાન રે :

સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?

૧

પૂર્યા પવન શું પિંજરે,

ને બાંધ્યાં શું મેઘનાં નૃત્ય રે ?

સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?

કાજળ ગમ્યાં અંધારનાં

ને સ્વપ્નમાં શું લાગ્યાં સત્ય રે ?

સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?

૨

સંધ્યાની અંગુલિ સાથિયા

પૂરે તેવાં શું લાગ્યાં એ ધામ રે ?

સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?

ભીંતે છે ચિત્રો ચીતર્યાં,

તેના બોલશે શું લક્ષ્મણુ રામ રે ?

સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?

૩

મોંઘી છે દેહની દેવડી,
 ને તેમાં લાખો જગતની છે ખાણુ રે :
 સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?

દ્વારે પડ્યાં રહો શું ઘેનમાં,
 એના પરખ્યા છે દેવ સમ પ્રાણુ રે ?
 સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ? ૪

ઘોયાં નહીં દ્વાર ને ઓટલા,
 ને નથી ઘોયા એ દેવના મેલ રે :
 સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?

ધૂળે દટાશે દેવ-દેવડી,
 તૂટી પડશે એ સ્વપ્નના મહેલ રે :
 સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ? ૫

આવે પ્રભાતની પાલખી
 ને ત્યાંથી ઊતરે રૂડા રવિરાજ રે ;
 સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?

પળમાં મહેમાન એવા આવશે
 તેને દેશે કેમ આદર આજ રે ?
 સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ? ૬

વાળી સમાર્યાં નથી આંગણાં,
 ને નથી તોરણ કંઈ બાંધ્યાં બાર રે ;
 સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?

ખૂણે પડેલ દેવ બુંદતા,
 કેમ ઊઠી કરશે સત્કાર રે ?
 સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ? ૭

ઊઠો, ઊઠો, હો સંસારિયાં !

જશે જોતામાં સ્વપ્નની જાન રે ;

સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?

પુણ્યે દીપાવો દેવ-દેવડી !

પળે આવશે મોંઘા મહિમાન રે :

સ્વપ્નમાં હો ના સૂતાં રે !

૮

બોલો રામરામ જી !

• પદ-તાલ ત્રિતાલ •

બોલો રામરામ જી, બોલો રામરામ જી!—

• મટ્ટીમાં ઊગવું, મટ્ટીમાં શમવું :

સર્વ જગતનો ન્યાય ;

મટ્ટીથી જાયું તે મટ્ટીમાં જશે,

આત્માને લાગે ન લાહ્ય :

બોલો રામરામ જી !

૧

પળભર જીવે, ઘડીભર જીવે,

જીવે વર્ષ હજાર ;

કાયાના કીટને અંતે બીજો કે

મટ્ટી વિના નહીં દાર :

બોલો રામરામ જી !

૨

કુંચન જેવી કાય કહાવે,

સૂરજ જેવાં તેજ ;

એક દિન આવશે મટ્ટીનાં આણાં :

મટ્ટીમાં જ એની સેજ :

બોલો રામરામ જી !

૩

એવી કાયાની શી રે ગુલામી,

આખર જેનો અંત ?

રામની સાથે રાખે સગાઈ

આત્મા અમર અનંત :

બોલો રામરામ જી !

૪

વૈદ્યો હાર્યા ને ઔષધ હાર્યા,

કોઈ ન આવે કામ :

ઔષધ અંતે ગંગાજળ ને

વૈદ્ય તો એક જ રામ !

બોલો રામરામ જી !

૫

જીર્ણ હવેલી

• રાગ ભૈરવી-તાલ દાદરો •

હરિ ! મારી લાખવસાની હવેલી
કેવી આજે જીર્ણ બની ઝુમાય ;
હતી જેની છાપરી ગગને ચઢેલી,
આજે તેને તળિયે છે તારાના પાય !—

ચોગમ ચાંદનીથી છે ચણેલી
એની રૂપેરી ભીંત ;
તડકા ટાઢ અને વરસાદે
શોભિત રહેતી અજીત :

જેની આજે ખૂણેખૂણે છે ખસેલી,
ચીરે ચીરે ચાંદની તેની ચૂંધાય :
હરિ ! મારી લાખવસાની હવેલી
કેવી આજે જીર્ણ બની ઝુમાય.

૧

બારીએ તારાના ગેબી ચમકારા,
બારણે માણેકની ઝૂલ ;
કિરણોના પુંજથી છતને મઢેલી ને
ભીંતે જડ્યાં મોંઘાં ફૂલ :

તૂટ્યાં બારણાં, બારી ફૂટેલી,
નથી આજે છતની રહી કાંઈ છાંય ;
હરિ ! મારી લાખવસાની હવેલી
કેવી આજે જીર્ણ બની ઝુમાય.

૨

એક હતો દીપ ઓરડે ઊડે,
 નહીં મેં ગણ્યો તે વાર :
 તૂટ્યાં એ બાર ને ઊડ્યાં તે છપ્પર,
 દીપ કરે ઝબકાર !

હરિ ! મારા દીપનો તું જ છે બેલી,
 પડું પડું બેની હવેલી તો થાય !
 હરિ ! મારી લાખવસાની હવેલી
 કેવી આજે સૂની સૂની થતી જાય !

અશક્તિ

• રાગ આશાવરી—ત્રિતાલ •

બાવા ! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી ? ગાંઠે નહીં એક કોડી. —

ધાર્ધ ન જાણ્યું, કમાર્ધ ન જાણ્યું,
 નહીં જાણ્યું ગમ ખાઈ,
 ચાહી ન જાણ્યું, સાહી ન જાણ્યું,
 નહીં જાણ્યું જગ કાંઈ :

બાવા ! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી ? ૧

હિંમત છૂટી, કિંમત તૂટી ;
 બાંધ્યો ભગવો પટકો ;
 છોડી જગના સીધા રસ્તા,
 ગલી ગલી શેં ભટકો ?

બાવા ! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી ? ૨

ભોગ વિષે તો જડની પૂજા,
 ભોગ વિષે તો મદ્દી :
 જીવતાં તનમાં ખીલા ખટકે,
 મરતાં ઊની ભઠ્ઠી :

બાવા ! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી ? ૩

ઘર છોડીને ઘરને શોધો,
તરુ છોડીને છાયા;
નહીં જીતાતી કાયા — માયા,
શું જીતો જગરાયા!

બાવા! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી? ૪

શક્તિ વિના સંસાર જળાબ્યો;
ભક્તિ વિના શાં ભગવાં?
બળતાં ચાલે બન્ને છેડે,
અદલ કશાં મન ઠગવાં?

બાવા! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી? ૫

સંયમ

• રાગ આશાવરી - ત્રિતાલ •

મન મારે તે પછા,
જોગી ! મન મારે તે પછા. —

જાય હિમાલય, રામેશ્વર કે
જાય બનારસ મધ્યા ;
મન તો બેઠું રાજ કરે ને
પગ તો ખાતા ધણા :
જોગી ! મન મારે તે પછા. ૧

ખારું વટાવી બંદર પેસે,
તોય ન દેખે ડહા ;
ખાવન અક્ષર પાર છુપાયા
અગમ નિગમના ડહા :
જોગી ! મન મારે તે પછા. ૨

તનને તાવી તાંત બનાવે,
રાખે ફક્કમ ફક્કા :
મન તો હસતું જાય મલકતું,
એ તો ઝિંધા સધા :
જોગી ! મન મારે તે પછા. ૩

મન છે લાખી, મન છે ખાખી,
 મનથી મોક્ષ તળકાઠા :
 મનની મહા ટંકશાળ મળે તે।
 અદલ છે છક્કમ છક્કા :
 જોગી ! મન મારે તે પક્કા.

મંદિર

• રાગ કાલિંગડો—તાલ લાવણી •

રેતીમાં મંદિર બંધાવું,
જીએની નાથ !
રેતીમાં મંદિર બંધાવું.—

મંદિર બંધાવું, કળશ ચઢાવું,
ગગનની સાથે અથડાવું,
જીએની નાથ !
ગગનને વીંધી પરઠાવું :
જીએની નાથ !—રેતીમાં ૧

કંઈ કલ્પનાતુરંગ ઉડાડું ગગન પરે ;
કંઈ સ્વપ્નઝલક ઊતરી હૃદય ને નયન ભરે :

આરસ મંગાવું, મૂર્તિ ઘડાવું,
હીરાની આંખો ત્યાં મુકાવું,
જીએની નાથ !
મેતીની માળા લટકાવું,
જીએની નાથ !—રેતીમાં ૨

પળપળ કરું હું સાધના ત્યાં મન વિકળ બને,
રહે મૂર્તિ ત્યાંની ત્યાં ને ચક્ષુ ચળવિચળ બને :

ધૂણી ધગાવું, જ્યોતિ જગાવું,

ઝળહળતી જોતામાં બુઝાવું,

જીઓની નાથ !

મારા જ શ્વાસે તે હોલાવું,

જીઓની નાથ !— રેતીમાં ૦ ૩

સળગાવી જ્યોતિ સૂરજ ચંદ્રની, જગત્પતિ !

એવી અખંડ મંદિરે પ્રગટાવશું છતી ?

અંતર ફેાડાવું, તારક તોડાવું,

ઝગઝગતી જ્યોતિ ઝળકાવું,

જીઓની નાથ !

જ્યોતિ સમ અદલ હું આવું,

જીઓની નાથ !

નેતિ નેતિ પર ફરી બંધાવું !— રેતીમાં ૦ ૪

અંજન

• રાગ માહ - હીંચ - ત્રિપુટ * •

હૂંઠી હૂંઠી વળ્યો હું, કહીં નહીં જડ્યો તું,
ક્યારે મળું હું, મારા નાથજી ?
ભરી દુનિયા ભમી ભમી પાછો પડ્યો હું,
ક્યારે પળું હું તારી સાથ જી ? —

પળપળ પડે મુજ પાય ત્યાં થળથળ બધે બંધન રહ્યાં,
વનવન બને આ ફૂર, ને તુજ દૂર નંદનવન રહ્યાં ;
ધરણી ખસે નવ પાયથી, ન હઠે દિવાલ દિગંતની,
તનમન વહે ધનરંગમાં, આંખે અજળ અંજન રહ્યાં :

રોઈ રોઈ ઘોવાશે, છે તે ખોવાશે,
ત્યારે દેશે શું તારો હાથ જી ?
ભરી દુનિયા ભમી ભમી પાછો પડ્યો હું,
ક્યારે પળું હું તારી સાથ જી ?

અશ્રુવિજય

• રાગ કેદાર—તાલ ત્રિતાલ * •

રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશે ?
 ક્યાં લગી એમ છુપાશે ?
 રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશે ?
 સૃષ્ટિભૂં પડ પડ પાછળ શું
 અણુગણ યુગ સંતાશે ?
 રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશે ?—

જરી જરી પડ ખોળું કંઈ, જાણે
 અખઘડી ત્યાં દેખાશે ;
 પડનાં છોડાં મુજ કર મેલી,
 પ્રભુ ! શું સરકી જશે ?
 રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશે ? ૧

કવચિત્ ઉપા સંધ્યામાં નિરખું
 કર કે તમ છાયાશે ;
 કરમાંથી તમ મુખને કલ્પું,
 તોય ન શું કલ્પાશે ?
 રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશે ? ૨

* “ મો સમ કૌન કુટિલ ખલ કામી ”—એ રાહ.

જ્યાં જોઉં ત્યાં તમ અદ્ભુત કૃતિના
 ઢગલામાં ઢંકારો ;
 એક દિગંત સદા રહે સામે :
 નહીં મુજ આંખ સમારો ?
 રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપારો ? ૩

મુજ કીકીનાં તેજ તપવવા
 આંસુ તણાં અમી પારો ?
 તમ મધ્યાહ્નતપ્યાં સત્યોને
 પછી શું પૂર્ણ પ્રકારો ?
 રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપારો ? ૪

આંસુ ઊભરશે, સૃષ્ટિ સરકશે,
 પછી ક્યાં નાથ ! ભરાશે ?
 એક સુભગ પળ અદ્ભુત અકળખળ
 રનેહકરે સપડારો !
 રે પ્રભુ ! આખર તો સપડારો !
 રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપારો ? ૫

વિનૈગી

• પીલુ-તાલ દીપચંદી * •

જગધર ! નૈગી હું ભવભવ ભોગી,
જુગજુગનો હું તો પરમ વિનૈગી.

જગધર !—

તજી નભ ભરતી અનંતતા તારી,
ક્રાંતીતૂટી મેં આ ઝૂંપડી સ્વીકારી :

જગધર ! નૈગી હું ૦ ૧

ઝગઝગતા તુજ તારક મહેલો,
પથ્થરશું મુજ અંતર ખેલો :

જગધર ! નૈગી હું ૦ ૨

ભાળ જડે નહીં તુજ કોઈ દેશે,
ક્યાં ક્યાં ધખાવી ધૂણી મેં આ વેશે :

જગધર ! નૈગી હું ૦ ૩

હાડ તૂટ્યાં વળી માંસ ગળાયું,
એ દુઃખ તો નહીં જાય કહેવાયું :

જગધર ! નૈગી હું ૦ ૪

અદલ વિનૈગીની જગત જુદાઈ,
જુગજુગ હું તુજ ગુણ રહું ગાઈ :

જગધર ! નૈગી હું ૦ ૫

* “ ઈસ તનધનકી કૌન ખરાઈ, ” — એ રાહ.

શરણાઈ

• રાગ પરજ-ત્રિતાલ •

વાગી વાગી અંદર શરણાઈઃ
તારે લડવું છે, શૂર સિપાઈ! —

જુગજુગની છે કંચન કાયા,
જુગજુગના છે કેટ બંધાયા ;
તારા દુશ્મનની તોડ દુવાઈઃ
તારે લડવું છે, શૂર સિપાઈ!

૧

તું ન જાણે બધું લડવાનું,
એ છે ઘોર પ્રપંચનું થાણું ;
તારો સેનાપતિ કર સાંઈઃ
તારે લડવું છે, શૂર સિપાઈ!

૨

તુંને લાગે એ તારાથી જુદો,
તું તો ચાલે ઊધો, એ છે સૂધો ;
એ છે શાંત, તું રહે ગભરાઈઃ
તારે લડવું છે, શૂર સિપાઈ!

૩

એને જાણ્યે તું તો સહુ જાણે,
 એને જાણ્યે તું જગત પ્રમાણે ;
 એનો દોરવ્યો લડ તું લડાઈઃ
 તારે લડવું છે, શૂર સિપાઈ!

૪

તૂટે કાંગરા ને ગઢ તૂટે,
 તારા દુશ્મનનાં દળ ખૂટે :
 હવે હઠતો ના, જય કર ધાઈ!
 તારે લડવું છે, શૂર સિપાઈ!

૫

અંતરદૃષ્ટિ

• રાગ ત્રિશુભ-ત્રિતાલ •

પ્રાણ રે, હગ તુજ અંદર વાળ !
 જે તુજ ભીતર છે તેને તું
 જોવા નયણાં ઢાળ !
 પ્રાણ રે, હગ તુજ અંદર વાળ !—

હાડ ચામની આંખો તારી,
 તે શું જોઈ શકે બિચારી ?
 અંદર બાહર રહે અંધારી :
 એ અંધાપો ટાળ !
 પ્રાણ રે, હગ તુજ અંદર વાળ !

૧

સૂર્ય જુએ સૌ આપપ્રકાશે,
 તુજ તેજે જ તને ત્યમ ભાસે ;
 એ વિણ શું જોવા તું ચા'શે ?
 થળથળ અંધની જાળ :
 પ્રાણ રે, હગ તુજ અંદર વાળ !

૨

એક જ ઈચ્છા, એક જ આશા,
એક જ આશય, એક જ ભાષા ;
અન્ય કશી નવ ધર અભિલાષા ;
અન્ય આળપંપાળ :

પ્રાણ રે, હૃગ તુજ અંદર વાળ !

૩

જે તુજ ભીતર છે તે તારું,
જો તારું, તો નહીં અંધારું ;
એ જોતાં છે નિત્ય સવારું,
એ જ અદલ સંભાળ !

પ્રાણ રે, હૃગ તુજ અંદર વાળ !

૪

જહાંગીરી

• પાલવડો મારો મેલો, મોહનજી •

જોગીની જહાંગીરી જાણે કે, નાથજી ?

તપસીના તપની કે વીરતા કથે ?

સંસારની સાથે એણે લીધાં કેસરિયાં,

માયાનાં સૈન્યશું એ એકલો મથે :

જોગીની જહાંગીરી ૦

૧

કીધી કપાળે જગતશોણિતની ટીલડી,

દેહુ વિભૂતિ ભવ બાળી ભરી ;

દીધું જળાવી નિજ જીવનને યજ્ઞમાં,

ચાલ્યો સંત્રામે દિલ કફની કરી :

જોગીની જહાંગીરી ૦

૨

વસમાં કીધાં એણે વહાલાંનાં વહાલને,

ઘોળી ઘોળી એણે વિખડાં પીધાં ;

અંગેથી વાઘા ઉતારી જગતેજના

ગિડા અંધારનાં ભગવાં લીધાં :

જોગીની જહાંગીરી ૦

૩

આશાનિરાશાને ઘાલી છે પેંગડે,

ખાંધી છે કામનાને જોગીર પરે ;

જોગે ઝુકાવે એવો જોગી મનઘોડલે,

સતનું ખાંડું હાથે ઝબઝબ કરે !

જોગીની જહાંગીરી ૦

૪

ઘેરી ઘેરી રહે દુશ્મનનાં જૂથડાં,
 આત્મા અડગ એનો વચ્ચે ઝૂઝે ;
 જગમાં અલખ રણુહાક એની ગાજતી :
 દેવનાં સિંહાસન સ્વર્ગે ધૂજે !
 જોગીની જહાંગીરી૦ ૫

એ રે જોગીએ જીત્યાં તનમનનાં કેટડાં,
 જીત્યાં પ્રહ્લાંડ એણે દમમાં ઘૂટી ;
 મૃત્યુ નિચોવી પીધા અમૃતના ઘૂંટડા :
 એ રે જોગીએ લીધો હરિને લૂંટી !
 જોગીની જહાંગીરી૦ ૬

વાજે છે દેવતાનાં દુંદુભિ સ્વર્ગમાં,
 વરસે છે દુનિયામાં રસની ઝડી :
 ધન્ય હો જોગીની જહાંગીરી, નાથજી !
 જગને કલ્યાણની ખુદી જડી !
 જોગીની જહાંગીરી૦ ૭

ત્યાગ

• ઓધવ, એક વાર ગોકુળ સંચરો રે •

જોગી ! જગને લીધું જોઈ કે રે ?

જોઈ જગની ઝાકઝમાલ જો ?

જોયાં જગમાં પુણ્યો પાંગર્યાં રે ?

જોયા કર્મ તણા કંઈ ફાલ જો ?

પ્રભુ જોવા છે મીચવી આંખડી રે. ૧

રવિ ઊગવા ખીડે નલ પાંખને રે,

અમી વરસવા ધન ઘેરાય જો ;

ઠાંક ઉઘાડ રહ્યાં અદ્ભુત ઘણાં રે

જગની જાદુઈ ડખ્ખીમાંય જો !

કળ પામે તે જાણે જોગવી રે. ૨

એક ફાટે છે મદલર મોહની રે,

લાખેણી લીલાના લાડ જો ;

એક ફાટે અંધાર ડરામણા રે

બીડંતા પ્રભુધામ કમાડ જો :

જોગી ! અંધારા પ્રભુપંથ છે રે. ૩

ચાલો ચાલો તોય ન ખૂટતા રે,
લાગે વેંતલયાં બસ ફર જો ;
પળપળ કળણે પગ રહે ખૂંચતા રે,
દિશદર્શનમાં તો નિજ નૂર જો :
એવા પ્રભુપંથે છે ચાલવું રે. ૪

કટકે કટકે વસ્ત્રો તૂટશે રે,
પડશે કૈક ઉઝરડા અંગ જો ;
ખોશે નૂર નયન અંધારમાં રે,
થાકી ઢળશે પાય અપંગ જો :
ઘડી ત્યાં ડગમગતું મન ડાલશે રે. ૫

નહીં કેા સાથી, નહીં કેા ભોમિયા રે ;
છૂટી પડશે સઘળાં વાટ જો ;
એક દિશા ને એક નિશાન છે રે,
એક જ શ્રદ્ધા બાંધી ગાંઠ જો :
છે તો સર્વ, નહીં તો કંઈ નહીં રે! ૬

જોગી, જોજે વસમી વાટ છે રે !
કરવું પડશે સઘળું ત્યાગ જો ;
પ્રભુ માગે તો છે અંધાર આ રે,
એ ફાટે નહીં લીલાભાગ જો :
પ્રભુ માગે તો તજ પ્રતિબિંબને રે! ૭

જોગી ! જગને લીધું જોઈ કે રે ?
 ત્યાગ્યા સૌ લીલાના લાડ જો ?
 જોગી ! સ્વીકાર્યા અંધાર કે રે ?
 જા, ખૂલશે પ્રભુધામ કમાડ જો !—
 પ્રભુ ભરતોજે ભરશે આંખડી રે.

૮

જાદુઈ ડખ્ખી ખૂલશે ત્યાં ફરી રે,
 અદ્ભુત થાશે ઢાંકઉઘાડ જો :
 રેલાશે લીલા પ્રભુપાદમાં રે :
 જોગી ! કર તુજ કળે લગાડ જો !
 પ્રભુ મળશે, ને ત્યાગ્યું સૌ મળે રે !

૯

ચિંતા

• રાગ જોગી આશાવરી-ત્રિતાલ •

મનવા ! ચિંતા તારે કશી ?
તારું જીવ્યું જીવી લે હસી !—

રોનારાંની રાત બધી ને
હસનારાંનો દહાડો ;
કોણ હસે, ને કોણ રુએ, છે
ખલક પલકનો અખાડો : મનવા૦ ૧

ચિંતા તારે હોય કદી તે
ચિંતા તારા ચિતની ;
અંતરયામી તારો જીતશે,
વાત જ એ તુજ હિતની. મનવા૦ ૨

ભ્રમે, ખીલે, ને આથમે જો આ
કોડો જગના તારા ;
જે આંગળી દોરે એ સૌને,
તેને કે ન અકારા. મનવા૦ ૩

નથી રુદન કે તારે માટે,
 તુજ માટે છે ગીતડાં ;
 તું પોતે સૂર છે એ ગીતનો,
 સાચવ એ ગીત મીઠડાં ! મનવાં ૪

રોનારાં છો રુદન કરી લે :
 એક દિન એ પણ હસશે ;
 તું તો અદલ હસી લે આજે,
 હસતાં પ્રભુ ઉર વસશે ! મનવાં ૫

પ્રહ્લાનંદ

• રાગ દેશ-તાલ લાવણી •

સારી આલમ જૂલે છે તારા આનંદમાં :
 આનંદમાં, પ્રભુ ! આનંદમાં :
 સારી આલમ જૂલે છે તારા આનંદમાં !—

પળપળ રતિ તારી નવનવ નિહાળી,
 તારે તો આંગણે છે દિનદિન દીવાળી ;
 લાગી છે લહેર સચ્ચિદાનંદમાં :
 સારી આલમ જૂલે છે તારા આનંદમાં.

૧

આનંદે જન્મ સૌનો, આનંદે વાસો,
 આનંદે ગતિ પ્રગતિ, આનંદ દિલાસો ;
 આખરની આશા એ પ્રહ્લાનંદમાં :
 સારી આલમ જૂલે છે તારા આનંદમાં.

૨

લીલા આ તારી બધી આત્મે હું ધૂંટું,
 આનંદ આ તારો બધો પળપળ હું લૂંટું ;
 અદલ સમાઉં અનંતાનંદમાં :
 સારી આલમ જૂલે છે તારા આનંદમાં.

૩

ભરતી

• રાગ ખમાય—તાલ દાદરો * •

આજ મારે અંતરે શી ભરતી આ ભરાય રે !
ભરતી આ ભરાય, પ્રભુની ધૂન ત્યાં મચાય રે. —

આજ ૦

ભિમિ ભિમિ બિઠતી ત્યાંય, ધસતી ધસતી પૂઠે ધાય ;
હૃદયને કિનારે આવી અથડી ધૂંધવાય રે :

આજ ૦ ૧

ખડક ખડકમાં છવાય, થડક ધડક હૃદય થાય ;
હાર હાર અમિત આવી દે ડુખાવી માંહ્ય રે :

આજ ૦ :

સિંધુ સિંધુ ગહન ગાય, પવન પવન નાદ વહાય ;
બિંદુ બિંદુ સૂર સમાય, ભરતીમાં ભીંજાય રે :

આજ ૦

પાળ પાળ તૂટતી કાય, પ્રાણ પ્રાણ ભરતી છાય,
પ્રભુની ધૂન—ધૂનમાંય અદલ ગરક જાય રે !

આજ મારે અંતરે શી ભરતી આ ભરાય રે !

* “આજ શ્યામ મોહે લીને બાંસરી બજાયકે,” — એ રાહ.

આનંદ

• ખમાય-તાલ ધુમાલી * •

હરિવર મારા ! આજ ઊલટી
રસમસ્તીમાં ગાઉં રે ;
અંતર ને નસનસ ઉભરાતા
આનંદે અકળાઉં રે !—

મુઠ્ઠીભર આ અંતર મારું
વધતાં વિશ્વે છાઉં રે,
તુજ બ્રહ્માંડ પડે આ નાનું,
ક્યાં જઈ આજ સમાઉં રે ?

હરિવર મારા ! ૦ ૧

રાધકિણુશી કીકી મારી,
તેશું જગ ફેલાઉં રે,
દિશદિશ ફૂળતી જાય ઊતરતી,
છલકે હું છલકાઉં રે :

હરિવર મારા ! ૦ ૨

આંખો મીંચી સ્વર્ગ દબાવું,
ઊઘડતાં ઉભરાઉં રે :
ઝળતી જ્યોત બધે સળગાવું,
ભડકે સભર ભરાઉં રે !

હરિવર મારા ! ૦ ૩

* “ જીભલડી રે તને હરિગુણ ગાતાં, ” — એ રાહ.

નયને ફૂટે કેટલિક તારા,
 તેમાં ઝળઝળ થાઉં રે :
 સ્વર્ગેગા બિછળે મુજ ઉરથી,
 રસતેજે રેલાઉં રે :
 હરિવર મારા ! ૦ ૪

અણુનો આજ વિરાટ થયો હું,
 થળથળમાં પથરાઉં રે :
 અનંતતાને આત્મ સમાવી
 અનંતતામાં જાઉં રે :
 હરિવર મારા ! ૦ ૫

વ્યોમવિશાળાં બ્રહ્મશિખર પર
 બ્રહ્મભર્યો ઝુલાઉં રે ;
 હો હરિવર ! તુજ જગ છે નાનું,
 ક્યાં જઈ અદ્ભુત સમાઉં રે ?
 હરિવર મારા ! ૦ ૬

પધરામણી

• રાગ જોગિયા-તાલ દાદરો •

મારે ઘેરજેઠાં આવી ગંગા,
હવે મારે તીરથનું શું કામ ?
મારે મન છે જડા અડબંગા,
હવે મારે કેવાં રહ્યાં ધનધામ ?—

પ્રભુ મારે ઓટલે આવીને બેઠા,
બેઠા સંત મહંત ;
તેત્રીસ કોટિ યે દેવતા બેઠા :
ગડબડ આ શી અનંત ?

આ શાં ચાલે છે મસ્તી ને દંગા ?
પ્રભુ ! મારું રંકનું તૂટ્યું આ ઠામ :
મારે ઘેરજેઠાં આવી ગંગા,
હવે મારે તીરથનું શું કામ ?

૧

પ્રભુ કહે, મારા લક્ષ્મી ત્યાં આવી
આપે મને બહુ ત્રાસ ;
આપું આપું તોય પળપળ માગે,
ખાવા ન દે જરી શ્વાસ :

એવા હાલ છે મારા કંઠંગા,
અહીં જરી આવ્યો લેવા આરામ :
મારે ઘેરજેઠાં આવી ગંગા,
હવે મારે તીરથનું શું કામ ?

૨

હો રે પ્રભુજી ! હું રંક શું આપું,
 મેં આપી દીધું મુજ સર્વ ;
 લક્ષ્મી તમારા મોટમોટા સૌ
 રાખે તમારો ગર્વ :

ખાલી ઝૂંપડીએ શા અડંગા ?

પ્રભુ ! મેં ન માગ્યું કશું તમ આમ :
 મારે ઘેરબેઠાં આવી ગંગા,
 હવે મારે તીરથતું શું કામ ?

૩

પ્રભુ કહે, તેં ન માગ્યું કશું, એવી
 રાખી તેં તુજ-મુજ ટેક ;
 અંતર તારું છે સ્વર્ગથી મોહું,
 ના બીજે સમાઉં હું એક !

એવા બેઠા બની અડબંગા

પ્રભુ મારે હૈયે કરી વિશ્રામ :
 મારે ઘેરબેઠાં આવી ગંગા,
 હવે મારે સ્વર્ગતાણું શું કામ ?

૪

સાહેબાની નાવડી

• પાલવડો મારો મેલો, મોહનજી •

પૂર્વે પ્રભાત આ પલકે, પ્રવાસી હો !
 સૂર્યના શઠ ધીમે ધીમે ખૂલે ;
 ઝીણી ઝીણી મારા સાહેબાની નાવડી
 જૂલતી દિગંતમાં નયને હૂલે :

પૂર્વે પ્રભાત આ૦ ૧

ઊચે ઊચે ઊડે પંખી, પ્રવાસી હો !
 સૂર્યના શઠ પર ચંચૂ ભરે ;
 ધીમી ધીમી મારા સાહેબાની નાવડી
 સૂર્યની ભીંત આડી તરતી સરે :

પૂર્વે પ્રભાત આ૦ ૩

થાક્યોપાક્યો હું તો આવ્યો, પ્રવાસી હો !
 કાળી તે રાતડી પાછળ પડી :
 ઘેરી ઘેરી મારા સાહેબાની નાવડી
 ખૂલતી દિગંતમાં નજરે ચઢી :

પૂર્વે પ્રભાત આ૦ ૩

પાછળ છે આખી આ પૃથ્વી, પ્રવાસી હો !

સામે આ સિંધુ છે સભર ભર્યો :

ઓ રે દિસે મારા સાહેબાની નાવડી !

ઓ રે દિગંતનો જ્યોતિ નર્યો !

પૂર્વે પ્રભાત આં

૪

પડતાખડતા ભૂલ્યા પંથે, પ્રવાસી હો !

આવ્યા છે વાટના વિસામા હવે ;

આવે આવે મારા સાહેબાની નાવડી,

લેશે ઉપાડી થાક્યા આત્મા ભવે :

પૂર્વે પ્રભાત આં

૫

વાટે વહ્યાં કંઈ પોટલાં, પ્રવાસી હો !

આજે કિનારે આ પડતાં મૂકું ;

ઝીણી હલેતી મારા સાહેબાની નાવડી

રખે આ સાગરે ચઢતાં ચૂકું !

પૂર્વે પ્રભાત આં

૬

કાંઠે પ્રકાશપાટ નાખ્યો, પ્રવાસી હો !

અંદર લેવા કર સાહેબો ધરે ;

હૂલે ઝૂલે મારા સાહેબાની નાવડી :

જાગું કે ઊઘું ? મને સ્વપ્નાં સરે !

પૂર્વે પ્રભાત આં

૭

નેને, નેને, મારા ખ્યારા પ્રવાસી હો !
 ધરને આ હાથ મારો, ચઢતાં ડરું ;
 પુણ્યે જડી તું મારા સાહેબાની નાવડી,
 હો રે સાહેબા ! તારી ઓથે તરું :
 પૂર્વે પ્રભાત આઠ

૮

આવ રે હોડીવાળા !

• રાગ આશાવરી—ત્રિતાલ •

મારે જાવું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
તારી હોડી લાવ કિનાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !—

અણુગણુ યુગ કંઈ વનવન ઢૂંઢ્યાં,
ઢૂંઢ્યા દેશવિદેશ ;
નહીં મુજ મનની મૂર્તિ મળી કહીં,
શમ્યો ન મુજ મનકલેશ ;

મારે એક રહ્યો આધાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
મારે જાવું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ! ૧

મોતી વરસતાં ઝાકળ જેવું
કંઈ કંઈ પકડું હાથ :
એ નહીં, એ નહીં, કહી મૂકી દઉં,
નહીં કંઈ રહે ઉર સાથ :

મારા ઉરનો તાપ અપાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
મારે જાવું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ! ૨

આ પારે છે કંઈ નહીં મારું,

મારું કહ્યું દૂર થાય ;

મોજાની છલકે છંટાતાં

નહીં કંઈ પાર પમાય :

પેલા ઝબકે ત્યાં ઝબકાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !

મારે જાવું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ! ૩

આ પારે કે તે પારે પણ

મારે એક જ વાત :

મુજ અંતર સ્વામી પડકારે—

ઓ આવું, મુજ નાથ !—

મને જલદી પાર ઉતાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !

મારે જાવું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ! ૪

અધીરાઈ

• રાગ માઢ-તાલ દાદરો •

મારું જીવન આ વહી જાય,
મતીલા ! તેં તો વાહ્યો રે. —

ઊગતા પ્રભાતથી ઊભો ખડો આ
હંસલો સરવસ્તીર ;
પહોર વીત્યા ને સાંઝ પડી, તારા
વીત્યા વાયદા વીર !
મતીલા ! તેં તો વાહ્યો રે.

૧

પૂર્વ અટારીએ ઊઘડે દિગંત ત્યાં
પડતા નિરખું પદરંગ :
આવે, આવે, જરી હાસ્ય સરે ત્યાં
આશ બને મુજ ભંગ :
મતીલા ! તેં તો વાહ્યો રે.

૨

સંધ્યા પથારી પાથરે, ને
ગૂંથે રવિકર ફૂલ ;
હસતા જાગે તારલા, મારે
હૈયે વાગે શૂળ !
મતીલા ! તેં તો વાહ્યો રે.

૩

લાંબા પંથ આશાતણા, ને
 લાંબા નલના પાટ;
 લખ ચોર્યાસી જન્મ વહે એવી
 લાંબી લાંબી તારી વાટ!
 મતીલા! તેં તો વાહ્યો રે.

૪

વાટ જોતાં તન તૂટ્યાં તરલ ને
 ખૂટ્યાં નયને નીર:
 વેગ, રે વેગ અદલ, આ તે કેવી
 યુગયુગભર તારી ધીર!
 મતીલા! તેં તો વાહ્યો રે.

૫

નવલા દેશ

• માઢ-તાલ દાદરો •

મારા પ્રાણપંખી ! શા ક્લેશ રે ?
જેની, ઊઘડે આ નવલા દેશ !—

ઊડી ઊડી ઠરી આંખ આ ચમકે,
ઊપડે ઊડા ઉરદેશ,
આવે આવે ને આ જાય અંધારાં, ને
થાય નવા જ ઉજેશ રે :
જેની, ઊઘડે આ નવલા દેશ ! ૧

ક્યાં રહેશે ધગતાં એ સિંધુ ને ધરણી,
ક્યાં રહેશે મંદિર ને ગોખ ?
એક જ ટાણું આ નવસેં નવાણુંમાં
જીવતો કે પામે જોખ રે :
જેની, ઊઘડે આ નવલા દેશ ! ૨

ધીમા ધીમા આવે વાયરા ને
મીઠી મીઠી લાગે લહેર ;
જિનાં કપાળ આ શીતળ થાશે,
શમશે સૌ દેહનાં ઝેર રે :
જેની, ઊઘડે આ નવલા દેશ ! ૩

કડવું કડવું આ જીવન જગતું ને
 કડવી છે દુઃખની વાત ;
 મીઠાં મીઠાં એમાં સ્વર્ગનાં સ્વપ્નાં ને
 મીઠી છે ધર્મભિરાત રે :
 જોની, ઊઘડે આ નવલા દેશ ! ૪

સૂર્યના રંગોમાં પાંખો છે યોજી,
 રજનીનાં ચંદ્રાં છે ફૂલ ;
 પ્રાણપંખી ! હજી ઊંચાં છે ઊડવાં, હો !
 ગાવા ગાન અમૂલ્ય રે :
 જોની, ઊઘડે આ નવલા દેશ ! ૫

દિશદિશ કેરી છૂટે છે દોરી ને
 ઊપડે આ પડદા અનેક ;
 આલની પાછળ આલ અનંત શાં
 ખૂલી રહ્યાં દૂર છેક રે :
 જોની, ઊઘડે આ નવલા દેશ ! ૬

જૂના જૂના રહેશે જોગ સૌ પૂઠે,
 સૂની સૂની થશે વાટ :
 એક કિરણ અખુકાતું બિડાતું આ
 દેખાડે દૂરના ઘાટ રે :
 જોની, ઊઘડે આ નવલા દેશ ! ૭

જીવનભર ભડ અડગ છે ભીડી
 દેહના દૈત્યોશું બાથ ;
 પ્રાણપંખી ! તેં જીવન આ જીત્યું, જો
 વીર ! બોલાવે નાથ રે :
 જોની ઊઘડે આ નવલા દેશ ! ૮

ક્યાં સરી પૃથ્વી ને ક્યાં સર્પાં વાદળ ?
 ક્યાં રવિ, તારા ને ચંદ્ર ?
 આ શાં આવે અજવાળાં અપાર્થિવ ?
 હો શા આનંદ આનંદ રે !
 જોની ઊઘડે આ નવલા દેશ ! ૯

એક ફલંગે વીતશે આકાશ ને
 બીજીએ દેવોનાં ધામ ;
 ત્રીજીએ સુણશું ત્યાં પડધા પ્રભુના, હો !
 પ્રાણપંખી ! વિશ્રામ રે !
 જોની, ઊઘડે આ નવલા દેશ ! ૧૦

સૂચિ

[પહેલી લીટીઓની]

			પૃષ્ઠ
૧	અકળ તુજ ગતિ રે	...	૩૨
૨	અલખ ધન રળવા મથન કર, મનવા !	...	૫૮
૩	આજ મારે અંતરે શી ભરતી આ ભરાય રે	...	૧૨૮
૪	આવો સંત સંત હો !	...	૫
૫	આવો સંતો ! દિલની વાતો કરીએ અણકહી	...	૫૬
૬	ઊડ મનપંખી ! ઊડ હવે !	...	૭૭
૭	એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો	...	અર્પણ
૮	ઓ અંધી દુનિયા ! લાખો આંખેય તું દેખે નહીં	...	૬૮
૯	કથા એ, પ્રભુ ! કાણ કથી ગયો આમ ?	...	૫૩
૧૦	કાંઈને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરખુદી !	...	૮૩
૧૧	ક્યાં છે સંતાયો મારો સાહેબો, હો સંતજી !...	...	૮૫
૧૨	ખોલ રે ખોલ નજર તારી !	...	૭૫
૧૩	ધટધટમાં ભરી રંગત સતની	...	૭૦
૧૪	ચરણ તજી, પ્રભુ ! ક્યાં જવું મારે ?	...	૧૦
૧૫	ચરણ તુજ પકું રે	...	૪૦
૧૬	છતી આંખે તારી જોય શું છાયા ?	...	૬૭
૧૭	જગધર ! જોગી હું ભવભવ ભોગી	...	૧૧૫
૧૮	જા રે હો જાદુગર ! જા રે હો જોગણી	...	૬૪
૧૯	જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગકેરી જ્યોત જો !...	...	૪૭
૨૦	જોગી ! જગને લીધું જોઈ કે રે ?	...	૧૨૨
૨૧	જોગીની જહાંગીરી જાણે કો, નાથજી ?	...	૧૨૦

૨૨	જ્યોત જગવ અંતરની, મનવા !	૮૧
૨૩	ઝીણીઝીણી બળે ને ફરફરે	૪૨
૨૪	ઝૂલે ઝૂલે આ વિશ્વનું વૃક્ષ	૭૮
૨૫	ઢંઢી ઢંઢી વળ્યો હું, કહીં નહીં જાઓ તું	૧૧૨
૨૬	તારા તીરથની થાય હાંસી	૭૩
૨૭	તું ક્યાં નાસી જશે, મારા રસિયા ?	૩૪
૨૮	થળથળ રખડે શું પ્રભુ જોવા ?	૭૨
૨૯	દિલનાં દઝાડિયાં દાઝિયે, નાથજી !	૩૧
૩૦	દીપ દિલે સળગાવો, હો દેવા !	૩૮
૩૧	ધનમદ્ધમાં શીદ એવા રહો દુરખી ?	૬૬
૩૨	ધર ધર, મનવા ! પ્યાલો ધર ધર	૯૩
૩૩	નાથ ! તું રાખે તેમ રહું	૨૮
૩૪	પાય પડું અમી આપો રે	૩
૩૫	પૂર્વે પ્રભાત આ પલકે, પ્રવાસી હો !	૧૩૩
૩૬	પ્રભુ, તારે શિખરે હું કમ કરી આવું રે	૨૦
૩૭	પ્રભુને લૂંટવા જી, ચાલો લૂંટવા જી !	૯૧
૩૮	પ્રભુશરણ વિણ કાણ ઉગારે ?	૨૫
૩૯	પ્રભો ! તુજ બારણે આજે અલખની ધૂન મચાવું હું	૯૭
૪૦	પ્રાણ રે, દગ તુજ અંદર વાળ !	૧૧૮
૪૧	ફરો, ફરો રે પાછાં, હો મારાં બાળ !	૪૯
૪૨	બાવા, ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી ?	૧૦૬
૪૩	બોલો રામરામ જી, બોલો રામરામ જી !	૧૦૨
૪૪	ભજ મન ! દુઃખભંજન ભગવાન !	૭
૪૫	ભરદરિયે ડોલે નાવડી રે મારી	૯૮
૪૬	મન મારે તે પક્કા	૧૦૮
૪૭	મનવા ! ચિંતા તારે કશી ?	૧૨૫
૪૮	મને પળપળ તેં રોવરાવ્યો રે હો નાથ, ક્ષમા !	૩૦

૪૯	મને લૂંટી ચાલ્યા લૂંટારા રે	૨૨
૫૦	માફ કરો, પ્રભુ ! હું ગુણહીણો	૨૭
૫૧	મારા પ્રાણપંખી ! શા કલેશ રે ?	૧૪૦
૫૨	મારી તો ગર્હ રે જીવાની	૬૨
૫૩	મારું જીવન આ વહી જાય	૧૩૮
૫૪	મારે શ્વેરખેઠાં આવી ગંગા	૧૩૧
૫૫	મારે જીવું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !	૧૩૬
૬	મારો કર ધરતી !	૧૮
૫૭	મારો કેટો ધરે કિરતાર રે	૫૪
૫૮	મંદિરિયાં નવ વાસો રે, ખોલો દ્વાર !	૪૪
૫૯	રાખ શરણ તારે, પ્રભુ ! રાખ શરણ તારે !...	૧૭
૬૦	રેતીમાં મંદિર અંધાવું, જીઓની નાથ !	૧૧૦
૬૧	રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશો ?	૧૧૩
૬૨	લગતી ન કેમ લાગી રે	૯
૬૩	વાગી વાગી અંદર શરણાર્થ	૧૧૬
૬૪	વિનવું રે, મને છોડી ન દે, મારા નાથ !	૩૬
૬૫	શરણ મન ! પ્રભુને જ રે તું !	૫૭
૬૬	શાને મૂતાં હો સંસારિયાં !	૯૯
૬૭	સારી આલમ જૂલે છે તારા આનંદમાં	૧૨૭
૬૮	સુરજન ! પ્રભુજીને જાનું જઈ કહેજો એટલું...	૮૮
૬૯	હરિ ! મારી લાખવસાની હવેલી	૧૦૪
૭૦	હરિવર મારા ! આજ ગિલટી	૧૨૯
૭૧	હારી જઈ રે હરિ ! ગુણ તુજ ગાતાં પાર ના રે	૧૫
૭૨	હું તો ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જઈ રે	૧૧
૭૩	હું શું ખોલું હવે, કિરતાર	૫૧
૭૪	હો પ્રભુ ! જાંખજો, મુજને સદાય પાસ રાખજો	૧૪
૭૫	હો પ્રભુ ! લે તું દાદ અમારી	૨૪

શુદ્ધિપત્ર

પૃષ્ઠ	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૯	૧૧	તણે	તેણે
૪૧	૫	પહુ	પહું
૪૭	૧૦	ધાં	દીધાં
૫૫	૮	કંઈ	કંઈ
૫૮	૭	કહીએ	કરીએ
૫૯	૧૯	સુધારવા	સુધરવા
૭૬	૬	ખેલ	ખેલ
૮૧	૩	મનવા	મનવા !
૮૨	૯	આશા	આશ
૯૭	૧૨	ક્યા	ક્યાં

એ સિવાય બીજા કોઈ ટાઇપ પડી ગયા હોય તો મુજ વાચકે તે સુધારી લેવાની કૃપા કરવી.

રાષ્ટ્રિકા

“ભારતનો ટંકાર” સિયામનાં
પ્રારંભથી અત્યાર સુધીમાં પ્રસંગે
પ્રસંગે નવનવા છંદો ને સંદેશોમાં લ-
ખાયેલાં અને અતિ લોકપ્રિય થયેલાં
પ્રેરક ને જુસ્સાદાર ૭૨ રાષ્ટ્રીય
કાવ્યોનો અદ્વિતીય સુંદર સંગ્રહ :
૩. અઢી

ભારતનો ટંકાર

શાયર ને સ્વાધીનતાનાં કરુણ ને
વીર રસથી છલકાતાં જગૃતિ જોત
ને જાગનાથી જગાડનાતાં લોકપ્રિય
થયેલાં રાષ્ટ્રીય ગીત કાવ્યોનો
સંગ્રહ. નવી ખીજ આદર્શ-કેમીમાં
૩. એક

કેટલાંક પ્રતિકાવ્યો

હાસ્ય અને કટાક્ષથી ભરપૂર, શિષ્ટ
ને અનુપમ કળાથી રચાયેલાં,
સાહિત્યમાં ગુજરાતને નવી જ દિશા
દેખાડતાં નાનાં મોટાં પ્રતિકાવ્યો
(Parodies) નો સંગ્રહ : ૪. સ.
૧૯૪૧ માં છપાશે.

ગુજરાતી કવિતાની

રચનાકલા

મુંબઈ યુનિવર્સિટી તરફથી ઠક્કર
વસનજી માધવજી બ્રાહ્મણમાળામાં
અપાયેલાં પાંચ અભ્યાસપૂર્ણ વિશિષ્ટ
જ્ઞાપ્યનો. છપાય છે. જુલાઈ
૧૯૪૧ માં પ્રગટ થશે.

